

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับ
ก่อนประถมศึกษา ซึ่งจะนำเสนอ ดังนี้ คือ

1. เอกสารและผลงานวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตร การใช้หลักสูตร
2. เอกสารและผลงานวิจัยเกี่ยวกับนโยบาย รูปแบบ และเกณฑ์ การจัดการศึกษา
ระดับก่อนประถมศึกษา
3. เอกสารและผลงานวิจัยเกี่ยวกับแนวการจัดประสบการณ์ระดับก่อนประถมศึกษา

เอกสารและผลงานวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตร

ความหมายของหลักสูตร

ได้มีนักการศึกษาหลายท่านให้ความหมายของคำว่า หลักสูตร แตกต่างไปตามทัศนะของ
แต่ละท่าน เช่น

กรมวิชาการ (2522: 1) ให้ความหมายว่า หลักสูตร คือ ข้อกำหนดเกี่ยวกับการ
เรียนหลักสูตรประถมศึกษา ก็คือข้อกำหนดที่เกี่ยวกับการให้การศึกษาที่อยู่ในโรงเรียนประถมศึกษา

อึ้ง บั้วศรี (2507: 64) กล่าวว่า ตามแนวคิดใหม่ หลักสูตร หมายถึง
ประสบการณ์ทางการศึกษาที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้เด็กได้รับการฝึกอบรมในด้านต่าง ๆ
อย่างดีที่สุด จนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมของตนอย่างมีความสุข สามารถประกอบอาชีพได้ตาม
ความปรารถนา

สุมิตร คุณานุกร (2523: 2-3) ได้แบ่งความหมายหลักสูตร คือ

1. ความหมายระดับชาติ หมายถึง โครงการให้การศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความ
สามารถและคุณลักษณะสอดคล้องกับความมุ่งหมายทางการศึกษาที่กำหนดไว้

เอกวิทย์ ณ ถลาง (อ้างถึงใน สมิตร์ ภูพานกร 2523: 3) ให้ความหมายของ หลักสูตรว่า หมายถึง มวลประสบการณ์ทั้งหลายที่จัดให้เด็กได้เรียนเนื้อหาวิชา ทักษะคติ แบบ พฤติกรรม กิจวัตร สิ่งแวดล้อม ฯลฯ เมื่อรวมกันเข้าแล้วก็ เป็นประสบการณ์ที่ผ่านเข้าไปในการ เรียนรู้ของเด็ก ถือว่าเป็นหลักสูตรทั้งสิ้น

คาร์เตอร์ วี กู๊ด (Carter V. Good 1973: 157) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ 3 ความหมาย คือ

1. หลักสูตร คือ เนื้อหาวิชาที่จัดไว้เป็นระบบให้ผู้เรียนได้ศึกษาเพื่อให้จบชั้นเรียน หรือรับประกาศนียบัตรในหมวดวิชาหรือสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง เช่น หลักสูตรสังคมศึกษา หลักสูตร พลานามัย เป็นต้น

2. หลักสูตร คือ โปรแกรมการศึกษาที่โรงเรียนกำหนดให้ผู้เรียนได้ศึกษาเพื่อให้มีความรู้จบชั้นหรือเพื่อได้รับประกาศนียบัตรต่าง ๆ

3. หลักสูตร คือ โปรแกรมการศึกษาที่โรงเรียนกำหนดให้ผู้เรียนได้เรียนภายใต้การชี้นำของโรงเรียน

ทาบ่า (Hilda Taba 1962: 10) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หมายถึง แนวทางในการเตรียมพลเมือง เพื่อที่จะอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข และเป็นสมาชิกที่สามารถสร้างสรรค์ผลผลิตให้แก่วัฒนธรรม

จากคำนิยามของหลักสูตรในทัศนะของนักการศึกษาหลายๆ ท่านดังกล่าวข้างต้นนั้น พอจะสรุปความหมายของหลักสูตรได้ดังนี้

หลักสูตร หมายถึง มวลความรู้และประสบการณ์ที่ทางโรงเรียนจัดให้กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

องค์ประกอบของหลักสูตร

สัจจ อูทรานันท์ (2528: 189) กล่าวว่า หลักสูตรที่ดีควรจะกล่าวถึงสิ่งต่อไปนี้

1. เหตุผลและความจำเป็นของหลักสูตร
2. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร ซึ่งควรมีทั้งจุดมุ่งหมายทั่วไป และจุดมุ่งหมายเฉพาะ

3. เนื้อหาสาระและประสบการณ์
4. การเสนอแนะ เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน
5. การเสนอแนะ เกี่ยวกับการใช้สื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการในชุมชน
6. การประเมินผล

สมิทร คุณานุกร (2523: 9) กล่าวว่า หลักสูตรมีองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบ คือ

1. ความมุ่งหมาย
2. เนื้อหา
3. การนำหลักสูตรไปใช้
4. การประเมินผล

ทาบยา (Hilda Taba 1962: 10) กล่าวว่า หลักสูตรจะประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์ทั่วไป และวัตถุประสงค์เฉพาะวิชา
2. เนื้อหาวิชา และจำนวนชั่วโมงสำหรับการสอนแต่ละวิชา
3. กระบวนการเรียนการสอนหรือการนำหลักสูตรไปใช้
4. โครงการประเมินตามหลักสูตร

จากแนวคิดของนักการศึกษา ดังกล่าวข้างต้น พอที่จะสรุปได้ว่า องค์ประกอบที่จำเป็นของหลักสูตร คือ

1. ความมุ่งหมาย
2. เนื้อหาสาระและประสบการณ์
3. การนำหลักสูตรไปใช้
4. การประเมินผล

การนำหลักสูตรไปใช้

การใช้หลักสูตรหรือการนำหลักสูตรไปใช้ เป็นขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ความสำเร็จของหลักสูตรนั้นขึ้นอยู่กับขั้นตอนของการใช้หลักสูตร ดังเช่น เซลเลอร์, อเล็กซานเดอร์ และเลวิส (Saylor, Alexander and Lewis 1981: 100) กล่าวว่า หลักสูตรที่ออกแบบไว้ อย่างดี เข้มงวด หรือแย่มากที่สุด ก็ จะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวขึ้นอยู่กับคุณภาพของแผน

หลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ นอกจากนี้ สัจจ อูทรานันท์ (2528: 261) ได้กล่าวว่า เป็นที่ยอมรับว่า ขั้นตอนการใช้หลักสูตรเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญในการชี้ถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวของหลักสูตรโดยตรง ทั้งนี้เนื่องจากว่า ถึงแม้ว่าหลักสูตรจะได้สร้างไว้ดีเพียงใดก็ตาม ยังไม่สามารถจะกล่าวได้ว่า หลักสูตรจะประสบความสำเร็จหรือไม่ ถ้าหากการนำหลักสูตรไปใช้ดำเนินไปโดยไม่ถูกต้อง หรือไม่ดีเพียงพอ ความล้มเหลวของหลักสูตรก็จะบังเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

งานเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร

นักการศึกษาและหน่วยงานราชการ ได้กำหนดงานหรือกิจกรรมไว้เป็นแนวปฏิบัติ ดังนี้

สมิทร คุวานุกร (2523: 130-132) ได้กล่าวถึงกิจกรรมการนำหลักสูตรไปใช้ว่ามี

กิจกรรม 3 ประเภท คือ

1. การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน
2. การจัดปัจจัยและสภาพต่าง ๆ ภายในโรงเรียน
3. การสอน

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2523: 184-191) กล่าวว่าการใช้หลักสูตรต้องมีการวางแผนเพื่อ

จัดทำดังนี้ คือ

1. การเตรียมวางแผนเพื่อการใช้หลักสูตร
2. การเตรียมการจัดอบรมครูเพื่อการใช้หลักสูตร
3. การจัดตารางสอน
4. การจัดครูเข้าสอน
5. การบริการวัสดุอุปกรณ์ประกอบหลักสูตร และสื่อการสอน
6. การจัดสภาพแวดล้อม อาคาร สถานที่ และเลือกสรรโครงการกิจกรรมเสริม

หลักสูตร

7. จัดโครงการประเมินผล การใช้หลักสูตร และการปรับปรุงหลักสูตร
8. การประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตร

คิลก บุญเรืองรอด (2521: 44-51) กล่าวถึง การนำหลักสูตรไปใช้ให้มีคุณภาพ เป็น 3 ขั้นตอนใหญ่ ๆ คือ เริ่มต้นด้วยการศึกษาหลักสูตรให้เข้าใจอย่างลึกซึ้งแล้ววางแผนการใช้หลักสูตร และการบริหารการสอน และได้แบ่งย่อยขั้นตอนใหญ่ ๆ ทั้ง 3 ขั้น เป็นขั้นตอนย่อย 12 ขั้นตอน คือ

1. การทำความเข้าใจหลักสูตรโดยทั่วไป ซึ่งครูจะต้องศึกษาหลักสูตรทั้งฉบับ ไม่ใช่ศึกษาเฉพาะวิชาที่ชอบ
2. การวิเคราะห์หลักสูตร โดยการวิเคราะห์ความมุ่งหมายกับเนื้อหา
3. การพิจารณากิจกรรมเพื่อสร้างบูรณาการ
4. การจัดโปรแกรมการสอน ซึ่งจะต้องประกอบไปด้วย งานบุคคล อุปกรณ์ อาคารสถานที่ ผู้เรียน และเวลา
5. การจัดการการสอน ซึ่งรวมทั้งงานที่ต้องทำเป็นกลุ่ม และตารางงานสอน
6. การวางแผนการสอนส่วนบุคคล
7. การวางแผนการสอนร่วมกัน ขั้นนี้เป็นขั้นสำคัญมากเพราะจะทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างวิชา อันจะส่งผลไปยังผู้เรียน ทำให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตจริง
8. การศึกษาความพร้อมของผู้เรียน
9. การสอน
10. การประชุมประสานงานการสอนทุกสัปดาห์
11. การประเมินผล
12. การปรับปรุงการเรียนการสอน

กรมวิชาการ (กระทรวงศึกษาธิการ ม.ป.ป.: 12-13) เสนอแนวคิดการใช้หลักสูตรว่า การใช้หลักสูตรมีข้อที่ต้องพิจารณา คือ

1. ความหมายของหลักสูตร
2. การใช้หลักสูตรจะต้องยึดถือ จุดมุ่งหมาย หลักการ โครงสร้างเป็นหลัก
3. จุดประสงค์การเรียนรู้ในแต่ละรายวิชา ผู้สอนจะต้องพยายามดำเนินการสอนให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้ในจุดประสงค์ และสามารถพัฒนาความรู้ให้เป็นประโยชน์แก่ชีวิตผู้เรียน
4. การใช้หลักสูตรมิได้จำกัดว่า ความรู้ และประสบการณ์นั้นจะมีอยู่แต่ในห้องเรียนเท่านั้น

5. ความสำเร็จของการใช้หลักสูตรขึ้นอยู่กับกระบวนการเรียนการสอนของครู
6. การประเมินผลเป็นระยะ ๆ จะช่วยแก้ไขปรับปรุงการเรียนการสอน ช่วยให้
เกิดการเรียนอันเป็นพื้นฐานต่อเนื่องอย่างมั่นคง และถูกต้อง
7. ผู้บริหารจะต้องหาวิธีการให้ครูสนใจนักเรียนมากขึ้น
8. การจัดการเรียนการสอน การจัดแผนการเรียนการสอน ใช้แหล่งวิทยาการ
สถานประกอบการ สถานประกอบอาชีพอิสระ การทำโครงการเรียนที่บ้าน หรือการฝึกหัดอาชีพ
กับผู้ปกครอง

จากที่กล่าวมา พอสรุปได้ว่า งานหรือกิจกรรมเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร ผู้บริหาร
โรงเรียนและครูจะต้องมีการวางแผนและปฏิบัติงานหรือกิจกรรมการใช้หลักสูตร เพื่อให้บรรลุผลตาม
จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

เอกสารและผลงานวิจัยเกี่ยวกับนโยบาย รูปแบบและเกณฑ์การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา

นโยบายการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา แม้มีได้อยู่ในเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ
ซึ่ง ศิลลา จายนิโยธิน (2527: 20-27) เสนอว่า ควรจะต้องมีจุดมุ่งหมายร่วมกันเพื่อความ
เป็นเอกภาพและเพื่อให้เยาวชนที่จะเข้าศึกษาต่อในระบบการศึกษาภาคบังคับมีพื้นฐานที่ดีใกล้เคียงกัน
ไม่ว่าโรงเรียนที่จัดการศึกษาจะเป็นโรงเรียนรัฐบาลหรือโรงเรียนเอกชนก็ตาม การให้การศึกษา
ควรทำไปด้วยความรอบคอบ ถูกต้อง โดยได้รับการศึกษาวิจัยมาแล้ว และจะต้องครอบคลุม เป็น
ผลประโยชน์โดยตรงทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม สามารถเพิ่มพูนสมรรถภาพ
ของเด็กในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะทางด้านการเผชิญปัญหาพร้อมที่จะแก้ปัญหาโดยมีความเข้าใจ
แนวทางว่าแต่ละปัญหาจะแก้โดยวิธีทางใดได้บ้าง นอกจากนั้นยังมีกระบวนการที่ให้เด็กได้นึกคิดใน
รูปแบบต่าง ๆ อีกด้วย ส่วนในด้านความสำคัญของนโยบายการจัดการศึกษาระดับก่อนประถม
ศึกษานั้น นิคม ทาแดง (2527: 90-91) กล่าวว่า เด็กอยู่ในช่วงการสร้างบุคลิกตามอย่าง
ดังได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้น ครูและผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการสร้างเสริม
ประสบการณ์ชีวิตเด็กอย่างมากในทุก ๆ ด้าน อิทธิพลโดยตรงนั้นเด็กได้รับจากครูมากกว่าผู้บริหาร
ส่วนผู้บริหารจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของครูในด้านการให้นโยบาย การส่งเสริม การอำนวยความสะดวก
สะดวกแก่การปฏิบัติงานต่าง ๆ อิทธิพลที่เด็กได้รับก็อาจมีทั้งอิทธิพลในทางที่พึงประสงค์คือ ผู้บริหาร
ที่มีความรู้ความเข้าใจในหลักการและทฤษฎีการปฐมวัยศึกษาเป็นอย่างดีจึงมีผลต่อการวางแผนงาน
การเตรียมครูและการจัดเตรียมสถานการณ์และสื่อที่เหมาะสมกิจกรรมต่าง ๆ ในสถานศึกษาก็จะให้

ประสบการณ์ที่สร้างเสริมชีวิตของเด็กไปในทางที่พึงประสงค์ แต่ถ้าผู้บริหารไม่มีความรู้ความเข้าใจ ที่ถูกต้องเกี่ยวกับการศึกษาปฐมวัยก็จะนำไปสู่การปฏิบัติตามความเคยชิน และตามความคิดเห็นส่วนตัว ของครูแต่ละคน ซึ่งอาจมีทั้งเหมาะสมถูกต้องและไม่ถูกต้องประสบการณ์ที่เด็กได้รับก็จะแตกต่างกันไป แล้วแต่ความต้องการของผู้บริหารสถานศึกษาและความสามารถของครูแต่ละคน ส่วนผู้บริหารที่มี เจตนาจัดการศึกษาปฐมวัย เพื่อสร้างความนิยมแก่พ่อแม่และผู้ปกครองของเด็กเท่านั้น ผู้บริหารก็จะ ไม่คำนึงถึงความถูกต้องตามหลักการ ทฤษฎีและธรรมชาติของเด็ก เช่น การจัดการศึกษาปฐมวัย เพื่อ เร่งสอนหนังสือตามความนิยมเพื่อให้อีวคของพ่อแม่และผู้ปกครอง ผู้บริหารก็จะกำหนดแผนและ มอบให้ครูยึดเยียดสอนเนื้อหาต่าง ๆ ให้แก่เด็กทั้ง ๆ ที่เด็กไม่มีความพร้อม ผลที่จะเกิดขึ้นกับเด็ก ก็คือความเกลียดชัง มองโลกในแง่ร้าย มีเจตคติในทางลบต่อการเรียนและระบบโรงเรียนซึ่งเป็น ผลร้ายต่อการสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของเด็กอย่างยิ่ง แต่ถ้าผู้บริหารสถานศึกษามีความตั้งใจ จริงแม้จะไม่มีความรู้ความเข้าใจที่ตื้นเขินต่อการศึกษาปฐมวัยก็ตาม ผู้บริหารก็สามารถเสาะแสวงหา หรือร่วมมือกับคณะครูดำเนินการในทางที่ถูกต้องเหมาะสม ตลอดทั้งการให้การศึกษาแนะนำพ่อแม่ และผู้ปกครองของเด็กให้มาร่วมมือในแนวทางที่ถูกต้องได้ ในปัจจุบันการจัดการศึกษาแก่เด็กก่อน วัยเรียนมีรูปแบบแตกต่างกันไป แต่มีจุดมุ่งหมายร่วมกัน คือ เพื่อพัฒนาบุคลิกภาพและส่งเสริมการ ศึกษาของเด็ก โดยอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของรัฐและเอกชนตลอดจนองค์การต่าง ๆ ในประเทศ ไทยมีหน่วยงานที่มีหน้าที่ให้บริการแก่สังคมเท่าที่รวบรวมได้ดังนี้ คือ

หน่วยงานที่จัดบริการสำหรับเด็กก่อนวัยเรียน รูปแบบและ เขตบริการ

หน่วยงานที่จัด (สังกัด)	รูปแบบ	เขตบริการ
ทบวงมหาวิทยาลัย	โรงเรียนสาธิต	ในเมือง
กระทรวงศึกษาธิการ		
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน	โรงเรียนอนุบาล	ในเมือง
สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาและ	โรงเรียนอนุบาลและ	ในเมือง
สำนักงานการประถมศึกษาระดับจังหวัด	โรงเรียนประถมศึกษา	ในเมืองและ
	ที่เปิดสอนชั้นเด็กเล็ก	นอกเมือง
กรมศาสนา	โรงเรียนเด็กก่อนวัยเรียน	ในเมืองและนอกเมือง
กรมการฝึกหัดครู	ชั้นเด็กเล็กในโครงการ	ในเมืองและนอกเมือง
	ฝึกหัดครูชนบท	

หน่วยงานที่จัด (สังกัด)	รูปแบบ	เขตบริการ
องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น		
เทศบาล	ชั้นเด็กเล็ก	ในเมือง
กรุงเทพมหานคร	ชั้นเด็กก่อนวัยเรียน	ในเมือง (ชานเมือง)
	ศูนย์เลี้ยงเด็กกลางวัน	ในเมือง
กระทรวงมหาดไทย		
กรมการพัฒนาชุมชน	ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	นอกเมือง
กรมประชาสัมพันธ์	สถานสงเคราะห์และสถาน รับเลี้ยงเด็กของเอกชน และที่กรมจัด เช่น บ้าน ราชวิถี	ในเมือง
กระทรวงสาธารณสุข		
กรมอนามัย	ศูนย์โภชนาการเด็ก	นอกเมือง
กรมการแพทย์	ศูนย์สุขวิทยาจิต	ในเมือง
มูลนิธิ สมาคม		
	พิริยานุเคราะห์ หมู่บ้านโสสะ หมู่บ้าน คำหลอย Y.W.C.A. สภาสตรีแห่งชาติ	ในเมือง

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2522: 12)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2527: 2-5) เป็นหน่วยงานหนึ่งที่จัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา และได้จัดแบ่งการศึกษาระดับนี้เป็น 3 รูปแบบ คือ

1. ชั้นอนุบาล
2. ชั้นเด็กเล็ก
3. ชั้นเด็กก่อนวัยเรียน

1. ชั้นอนุบาล

การจัดการศึกษาชั้นนี้รับเด็กอายุ 4-5 ปี ใช้เวลาในการอบรมเลี้ยงดู 2 ปี โดยแบ่งเป็น 2 ชั้น คือ ชั้นอนุบาลศึกษาปีที่ 1 และชั้นอนุบาลศึกษาปีที่ 2 การจัดการศึกษาชั้นอนุบาลจัดในโรงเรียนที่เปิดสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

2. ชั้นเด็กเล็ก

การจัดการศึกษาชั้นนี้รับเด็กที่มีอายุก่อนเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ 1 ปี เพื่อเตรียมความพร้อมพื้นฐานด้านต่าง ๆ ให้แก่เด็กก่อนที่จะเข้าเรียนในระดับประถมศึกษาต่อไป การจัดชั้นเด็กเล็กแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การจัดชั้นเด็กเล็กที่ใช้เงินงบประมาณ และการจัดชั้นเด็กเล็กที่ไม่ใช้เงินงบประมาณ

2.1 การจัดชั้นเด็กเล็กที่ใช้เงินงบประมาณ มีหลักเกณฑ์ในการเปิดชั้นเด็กเล็กดังนี้

1. นักเรียนมากกว่าร้อยละ 50 ใช้ภาษาอื่นที่บ้านมากกว่าภาษาไทย
2. ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่รัฐประกาศเป็นเขตชนบทยากจน
3. ตั้งอยู่ในท้องถิ่นกันดารและ หรือห่างไกล
4. ตั้งอยู่ในชุมชนแออัด

ปัจจุบันการจัดชั้นเด็กเล็กที่ใช้เงินงบประมาณมี 2 โครงการ คือ

1. โครงการส่งเสริมการศึกษาในท้องถิ่นที่ใช้ภาษาอื่นมากกว่าภาษาไทย
2. โครงการเปิดขยายชั้นเด็กเล็กในท้องถิ่นที่มีปัญหาทางเศรษฐกิจ

2.2 การจัดชั้นเด็กเล็กที่ไม่ใช้เงินงบประมาณ เป็นการจัดการศึกษาชั้นเด็กเล็กในโรงเรียนประถมศึกษาที่ไม่อยู่ในเกณฑ์การจัดชั้นเด็กเล็กที่ใช้เงินงบประมาณ แต่เปิดสอนชั้นเด็กเล็กอยู่ก่อนแล้ว หรือจะขอเปิดสอนชั้นเด็กเล็กต่อไป ซึ่งจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติกำหนดไว้ การศึกษาชั้นนี้สามารถดำรงอยู่ได้ด้วยเงินบำรุงการศึกษาส่วนหนึ่ง และจากการช่วยเหลือของผู้ปกครองนักเรียน หรืออื่น ๆ อีกส่วนหนึ่ง

3. ชั้นเด็กก่อนวัยเรียน

การจัดการศึกษาในชั้นนี้ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ดำเนินการโดยให้ความร่วมมือกับท้องถิ่นหรือหน่วยงานอื่น ๆ เช่น กรมการพัฒนาชุมชน กรมอนามัย กรมประชาสงเคราะห์ เข้ามาจัดการศึกษาสำหรับเด็กก่อนวัยเรียน ในรูปแบบของสถานพัฒนาเด็ก หรือศูนย์เด็กปฐมวัยต่าง ๆ ในโรงเรียนประถมศึกษา โดยมีเงื่อนไขว่าโรงเรียนประถมศึกษาที่ท้องถิ่นหรือหน่วยงานอื่น ๆ ขอจัดเด็กก่อนวัยเรียนนั้นจะต้องเป็นโรงเรียนที่ไม่อยู่ในประเภทจัดชั้นเด็กเล็กที่ใช้เงินงบประมาณหรือไม่ใช้เงินงบประมาณแต่มีความพร้อมในด้านอาคารสถานที่ โดยจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติกำหนด

เทศบาล สำนักงานการศึกษาท้องถิ่น กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

เทศบาลจัดการศึกษาระดับปฐมวัยเป็นชั้นเรียนสำหรับเด็กเล็ก 1 ปี สอนการเตรียมความพร้อมที่จะขึ้นชั้นประถมศึกษา โดยมีหลักการ วัตถุประสงค์ หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน เกณฑ์การรับเด็กเข้าเรียน เช่นเดียวกับชั้นเด็กเล็กของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2522: 73)

เกณฑ์การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีเกณฑ์ในการจัดการศึกษาชั้นเด็กเล็ก ดังนี้ คือ

โรงเรียนที่จะเปิดชั้นเด็กเล็กโดยได้รับงบประมาณนั้นจะต้องมีคุณสมบัติข้อหนึ่งข้อใดของหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1. นักเรียนมากกว่าร้อยละ 50 ใช้ภาษาอื่นที่บ้านมากกว่าภาษาไทย
2. ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่รัฐประกาศเป็นเขตชนบทยากจน
3. ต้องอยู่ในท้องถิ่นกันดารห่างไกลหรือที่มีปัญหาทางการคมนาคม
4. ตั้งอยู่ในชุมชนแออัด

วิธีดำเนินการ

1. เสนอชื่อโรงเรียนต่อ กปจ. เมื่ออนุมัติแล้วให้ผู้บริหารและครูผู้สอนชั้นเด็กเล็กเข้ารับการอบรม

2. นักเรียนชั้นเด็กเล็กต้องมีอายุก่อนเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ 1 ปี
3. จำนวนนักเรียนห้องละ 20-30 คน ถ้าจะมากกว่าหรือน้อยกว่าให้ขออนุมัติ ผอ.ปจ.

เป็นราย ๆ ไป

4. ห้องเรียนชั้นเด็กเล็กถ้าเป็นอาคารเอกเทศได้ก็จะเป็นการดี ถ้าเป็นห้องเรียนที่ว่างควรรื้อให้ห้องเรียนชั้นล่างสุด

5. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการวัดผลประเมินผล ให้ใช้แนวการจัดประสบการณ์ชั้นเด็กเล็ก หรือ ตามที่ ผอ.ปจ.กำหนด

โรงเรียนที่เปิดสอนชั้นเด็กเล็ก โดยไม่ใช้เงินงบประมาณได้แก่โรงเรียนที่เปิดสอนชั้นเด็กเล็กอยู่ก่อนแล้วหรือจะขอเปิดสอนชั้นเด็กเล็กต่อไป มีหลักเกณฑ์และวิธีการดังนี้

1. โรงเรียนใดมีครูและห้องเรียนเหลือจากการจัดชั้นประถมศึกษาให้ สปจ. สนับสนุนเปิดชั้นเด็กเล็ก
2. จำนวนนักเรียนจะต้องไม่กระทบกระเทือนต่อการรับนักเรียนชั้นเด็กเล็กหรือชั้นอนุบาลของโรงเรียนเอกชนในท้องถิ่นซึ่งตั้งอยู่ห่างจากโรงเรียนไม่เกิน 2 กิโลเมตร (สำนักงานการศึกษาท้องถิ่น 2532: 106)

เอกสารและผลงานวิจัยเกี่ยวกับแนวการจัดประสบการณ์ระดับก่อนประถมศึกษา

แนวการจัดประสบการณ์ระดับก่อนประถมศึกษาไม่ได้จัดเป็นรายวิชา แต่จะนำประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเด็กมารวบรวมจัดหมวดหมู่เป็น 3 มวลประสบการณ์ ดังต่อไปนี้

1. เตรียมสร้างเสริมทักษะ ภาษาไทย และคณิตศาสตร์
2. เตรียมสร้างเสริมประสบการณ์
3. เตรียมสร้างเสริมลักษณะนิสัย

เตรียมสร้างเสริมทักษะภาษาไทย

เนื้อหาของ การเตรียมสร้างเสริมทักษะภาษาไทยนี้ จะเน้นเรื่องการฝึกฟัง และพูด มารยาทในการฟัง การพูด และฝึกประสาทสัมผัสระหว่างมือ สายตาและการฟัง ซึ่งเป็นการเตรียมความพร้อมในการอ่านและเขียน

การสร้างเสริมทักษะภาษาไทย มีรายการประสบการณ์ ดังนี้

ความพร้อมในการฟัง

1. การฟังคำพูด คำสั่งได้เข้าใจและปฏิบัติตามได้ถูกต้อง
2. การมีมารยาทในการฟัง
3. การจำแนกเสียง
4. การฟังนิทานหรือเรื่องราวแล้วจับใจความได้
5. ฟังเพลง คำคล้องจอง และการเล่นที่สร้างเสริมประสบการณ์ทางภาษา

ความพร้อมในการพูด

1. การสนทนาซักถาม
2. มารยาทในการพูด
3. การร้องเพลงและท่องคำคล้องจอง การเล่นที่สร้างเสริมประสบการณ์ทางภาษา
4. การเล่าเรื่องราวหรือนิทานสั้น ๆ
5. การแสดงความคิดเห็น

ความพร้อมในการอ่าน

1. การเปรียบเทียบภาพ สิ่งที่เหมือนกัน ต่างกัน สิ่งที่ขาดหาย ฯลฯ
2. การเคลื่อนสายตาจากซ้ายไปขวา
3. การออกเสียงตามแบบอย่างถูกต้อง
4. การเล่าเรื่องราวจากภาพ
5. การปฏิบัติตนในการใช้หนังสือและมุมหนังสือ

ความพร้อมในการเขียน

1. การลากเส้นเสรี
2. การลากเส้นตามรอย
3. การลากเส้นตามแบบอย่าง
4. การวาดภาพพระบายสี ปั้น และอื่น ๆ
5. วิธีการจับดินสอ ดินสอสี

เตรียมสร้าง เสริมทักษะคณิตศาสตร์

เนื้อหาของ การเตรียมสร้างเสริมทักษะคณิตศาสตร์ มุ่งปูพื้นฐานทางคณิตศาสตร์

การเตรียมสร้างเสริมทักษะคณิตศาสตร์มีรายการประสมการณ ดังนี้

1. การเปรียบเทียบสิ่งต่าง ๆ ตามรูปร่าง สี ขนาด น้ำหนัก และปริมาณ
2. ตำแหน่งสิ่งของ ใกล้-ไกล บน-ล่าง หน้า-หลัง
3. การจัดลำดับ เวลาและ เหตุการณ์ ก่อน-หลัง
4. การนับปากเปล่า 1-30
5. การเปรียบเทียบจำนวนโดยจับคู่หนึ่งต่อหนึ่ง
6. การนับโดยรู้ค่าและความหมายจำนวน 1-10
7. ความหมายของคำว่า มี-ไม่มี
8. รวมของ เป็นหมวดหมู่หรือแยก เป็นหมู่ย่อยโดยเพิ่มหรือลดจำนวนภายใน 1-10
9. การฝึกกล้ามมือ

การเตรียมสร้างเสริมประสมการณ

เนื้อหาของ การเตรียมสร้างเสริมประสมการณประกอบด้วยประสมการณพื้นฐานในการดำเนินชีวิตที่ดีในสังคม ความสนใจในสิ่งแวดล้อม และการคิดแก้ปัญหา

การเตรียมสร้างเสริมประสมการณชีวิต มีรายการประสมการณ ดังนี้

1. ชื่อ สกุล ของตนเอง
2. ชื่อบิดา มารดา ผู้ปกครอง และอาชีพของผู้ปกครอง
3. ที่อยู่และสถานที่ใกล้ เคียง
4. ชื่อสถานที่ตั้งและสถานที่ใกล้ เคียงโรงเรียน
5. บุคคลที่ควรรู้จักในโรงเรียน
6. หน้าที่และการปฏิบัติตนในโรงเรียน
7. มารยาทในโรงเรียน
8. สมาชิกในครอบครัว
9. มารยาทและการปฏิบัติตนต่อสมาชิกในครอบครัว

10. หน้าที่ของเด็กภายในบ้าน
11. ส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย
12. การระวังรักษาและทำความสะอาดส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย
13. การรับประทานอาหารที่มีประโยชน์
14. การเล่น การพักผ่อน และการขับถ่าย
15. การระวังรักษาความปลอดภัยให้ตนเองและผู้อื่น
16. การเก็บและดูแลเครื่องใช้ เครื่องนุ่มห่มของคน
17. การรักษาความสะอาด ห้องเรียน บริเวณโรงเรียนและสถานที่ต่าง ๆ
18. พืชที่อยู่รอบตัวเรา และพืชที่อยู่ในท้องถิ่น
19. สัตว์
20. ดิน หิน ทราย
21. การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
22. ไฟ น้ำ แสง เสียง
23. กลางวัน กลางคืน
24. ฤดูกาล
25. ปรากฏการณ์ธรรมชาติ
26. วันสำคัญ
27. บุคคลสำคัญ
28. สถานที่สำคัญ
29. ประเพณีที่สำคัญ

การเตรียมสร้างเสริมลักษณะนิสัย

เนื้อหาของการเตรียมสร้างเสริมลักษณะนิสัยนี้จะเป็นประสบการณ์ที่ปูพื้นฐานทางด้านอารมณ์ และจิตใจ ปลูกฝังให้เด็กมีคุณธรรมและจริยธรรม รักสิ่งสวยงามและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

การเตรียมสร้างเสริมลักษณะนิสัย มีรายการประสบการณ์ ดังนี้

1. การวาดภาพระบายสี
2. การพิมพ์ภาพด้วยวัสดุต่าง ๆ
3. การทดลองเกี่ยวกับสี

4. การประติมากรรม
5. การปั้น พับ ฉีก ตัดปะ ร้อย สาน และฉนวน
6. การแสดงออกทางศิลปะตามความรู้สึกนึกคิดอิสระและสร้างสรรค์
7. การเห็นความสวยงามของศิลปะ
8. การควบคุมประสาธสัมพันธ์ระหว่างตาและมือ
9. การร้องเพลงและ เคาะจังหวะ
10. การเคลื่อนไหวประกอบจังหวะ
11. การชื่นชมความไพเราะของคนตรี เพลง
12. การปฏิบัติคนให้มีคุณธรรมและจริยธรรมที่ดีงาม เช่น ความกตัญญู ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความประหยัด ความขยัน ความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ฯลฯ
13. การปลูกฝังความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และค่านิยมไทย
14. การปลูกฝังการมีระเบียบวินัย
15. การมีสังคมนิสัยที่ดี สามารถเล่นและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
16. การส่งเสริมอนามัยของร่างกาย เช่น โยคะ ว่ายน้ำ การทรงตัว การวิ่ง กระโดด

การจัดสภาพแวดล้อม เพื่อพัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน

เด็กในวัยนี้มีลักษณะยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง เมื่อเด็กเข้าสู่สังคมที่กว้างขวางขึ้น เช่น โรงเรียนเด็กจำเป็นต้องเรียนรู้ถึงการปรับตัวเข้าสู่สังคมใหม่

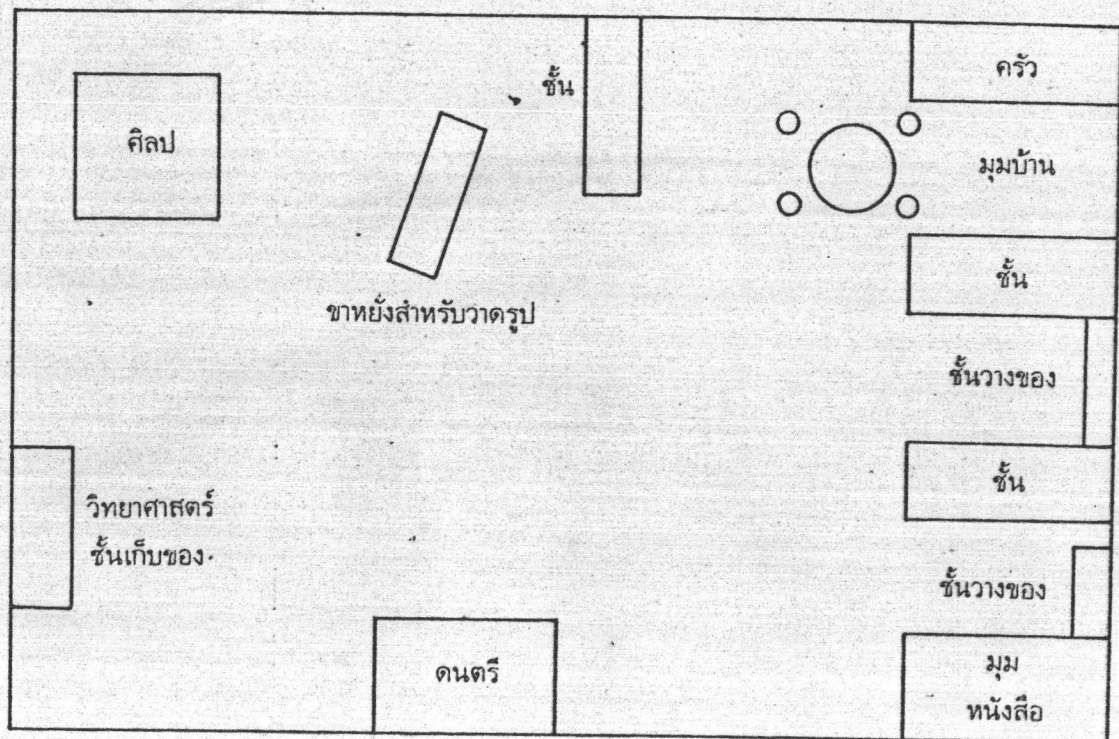
การจัดห้องเรียนมีความสำคัญต่อเด็กเล็กมาก ผู้มีความรู้ความเข้าใจการจัดการศึกษาก่อนวัยเรียนดี เพียงแต่เห็นห้องก็พอจะบอกได้ว่ามีแนวการจัดการศึกษาระดับนี้อย่างไร มุ่งที่จะเตรียมความพร้อมให้เด็ก หรือมุ่งที่จะสอนอ่านเขียนให้แก่เด็ก ทั้งนี้เนื่องจากเด็กในวัยนี้จะมี ความไม่พร้อมทางร่างกาย (ยกเว้นเด็กที่มีความพร้อมเร็ว และมีสติปัญญาสูง) ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งเป็นการเริ่มออกสู่สังคมนอกร้านเป็นครั้งแรกจะไม่มีผู้ใหญ่ในบ้านคอยหนุนถนอม เอาอกเอาใจต่อไป แต่จะเริ่มเรียนรู้ที่จะอยู่กับคนรุ่นราวคราวเดียวกันเป็นส่วนใหญ่ ต้องเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ ดังนั้นการที่โรงเรียนจะเริ่มสอนอ่านเขียนให้แก่เด็กทันทีจึงเป็น การข้ามขั้น ไม่ได้แลเห็นความสำคัญของการพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม แต่มุ่งที่จะพัฒนา เฉพาะด้านสติปัญญาเพียงอย่างเดียว

การจะช่วยให้เด็กปรับตัวได้อย่างเป็นสุขนั้น ไม่มีกิจกรรมใดดีไปกว่าการจัดให้เด็กได้เล่น นอกจากการเล่นจะช่วยให้เด็กปรับตัวเข้ากับเพื่อนได้แล้ว ยังมีประโยชน์ด้านอื่น ๆ อีกดังที่นักจิตวิทยาได้กล่าวไว้ว่าการที่คนเราจะทำอะไรได้ด้วยตนเองนั้น ย่อมต้องมีสิ่งต่อไปนี้ คือ

- ความรู้สึกมั่นคง
- ความสามารถตอบสนองความอยากรู้อยากเห็นของคน
- ความรู้สึกอบอุ่น เป็นสุข
- ความรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม
- ความชื่นชมในสิ่งที่ได้พบเห็น มองโลกในแง่ดี

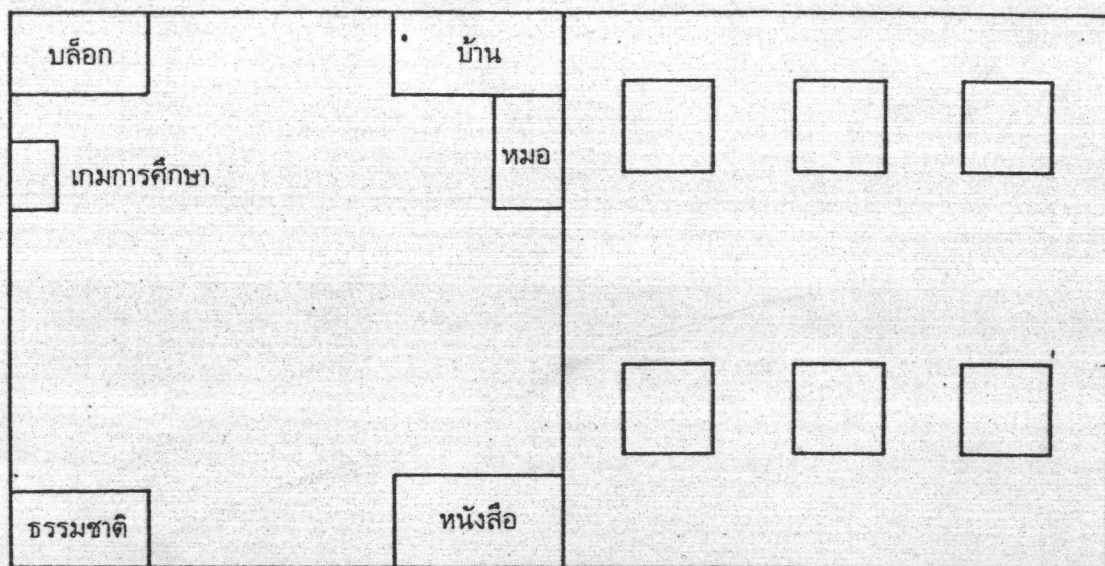
1. ขนาดของห้องเรียน การจัดที่เล่นหรือที่ที่เด็กจะหาประสบการณ์นั้นย่อมขึ้นอยู่กับขนาดของห้องเป็นสำคัญ ซึ่งจะขอกล่าวเป็น 3 แบบดังนี้

แบบที่ 1 ห้องมีขนาดใหญ่กว่า 7x9 ตารางเมตร นอกจากมีมุมเล่นต่าง ๆ แล้วก็ยังมีที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ อีกด้วย เช่น ที่ที่เด็กจะทำกิจกรรมศิลปะ ฯลฯ ดังในแผนภูมิต่อไปนี้

หมายเหตุ การจัดห้องในลักษณะนี้ จะต้องจัดกิจกรรมประจำวันให้สอดคล้องกันด้วย เพราะมุมศิลปะนั้นมิได้จัดไว้สำหรับให้เด็กทำกิจกรรมพร้อม ๆ กันหมด

แบบที่ 2 การจัดห้องเล่นแยกออกจากห้องเรียน ในบางแห่งมีห้องเรียนเหลือเฟือจนสามารถแยกห้องทำกิจกรรมไว้ห้องหนึ่ง การจัดห้องเล่นก็อาจจัดให้ใกล้เคียงกับแบบข้างบน เช่นเดียวกัน โดยจัดเป็นห้องสำหรับเล่นโดยเฉพาะห้องหนึ่ง อีกห้องหนึ่งจัดเป็นที่ทำกิจกรรมอื่น เช่นเป็นที่เรียนตั้งโต๊ะสำหรับทำกิจกรรมศิลปะ การจัดแบบนี้ห้องเรียนอาจมีขนาดเล็กกว่า 7×9 ตารางเมตร ซึ่งโรงเรียนส่วนใหญ่จะมีห้องเรียนขนาดนี้ เช่น ขนาด 6×8 ตารางเมตร หรือเล็กกว่าลักษณะการจัดก็อาจเป็นตามแผนภูมิต่อไป

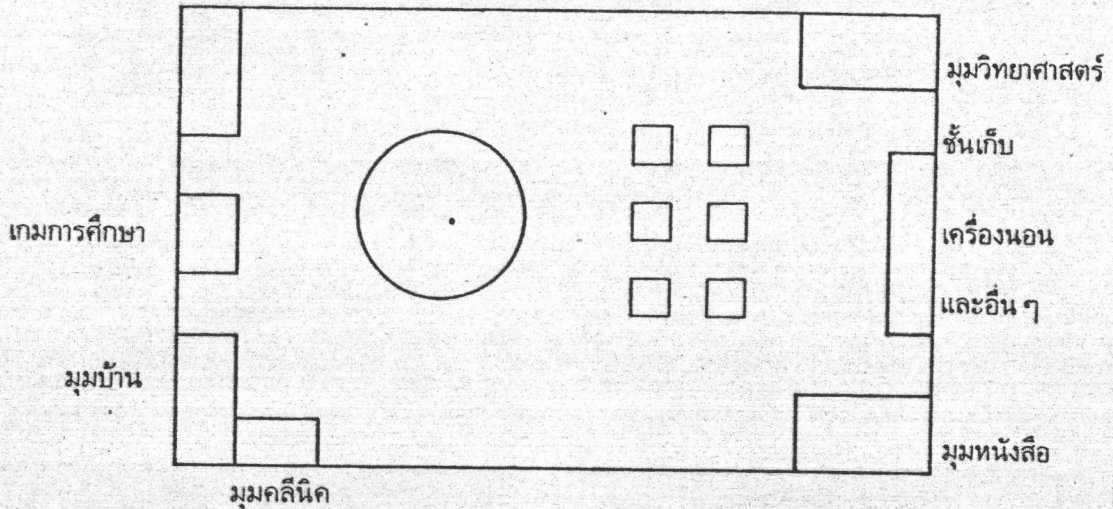
ห้องสำหรับกิจกรรม

ห้องรับประทานอาหาร

แบบที่ 3 การจัดห้องเรียนและห้องเล่นไว้ด้วยกัน เนื่องจากบ้านเมืองของเราไม่ใช่ประเทศร่ำรวยเหมือนบางประเทศ ลักษณะการจัดห้องเรียนที่จะเสนอในที่นี้ จึงเป็นแบบประหยัดไม่แยกห้องเล่นออกไว้ต่างหาก แต่จะจัดรวมไว้ในห้องเรียนนั่นเอง ปกติหากเป็นห้องเรียนขนาด 7×9 เมตร ซึ่งอาจใช้เป็นที่รับประทานอาหารและที่สอนในห้องนี้ได้เลยนั้น อาจจัดให้ได้ประโยชน์เต็มที่ดังนี้

แยกห้องออกเป็น 2 ส่วน ส่วนหนึ่งว่างไว้สำหรับทำกิจกรรมต่าง ๆ พังครูล่านิทานหรือให้ความรู้อื่น ๆ หากพื้นสะอาดพอให้เด็กนั่งกับพื้นได้เลย หากไม่ต้องการนั่งกับพื้นก็อาจเป็นที่ตั้งเก้าอี้ล้อมวงเพื่อฟังครูสอนหรือร่วมทำกิจกรรมอย่างอื่น ไม่ว่าจะฟังแบบไหนครูจะต้องนั่งเหมือนเด็ก กล่าวคือ หากเด็กนั่งกับพื้น ครูก็ต้องนั่งกับพื้นด้วย ทั้งนี้เพื่อมิให้เด็กต้องนั่งหงอนดูหน้าครู ซึ่งนั่งบนเก้าอี้

ส่วนที่สอง สำหรับตั้งโต๊ะทำกิจกรรมศิลปะ เล่นเกมการศึกษา รับประทานอาหาร
 ตั้งในภาพ นอกจากนี้ยังมีการจัดมุมเล่น หรือมุมประสบการณ์ไว้รอบ ๆ ห้องตั้งในภาพ และ
 รายละเอียดที่จะกล่าวต่อ

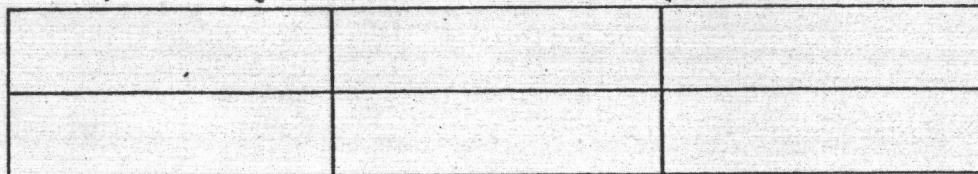

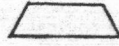

2. เครื่องใช้ประเภทโต๊ะ-เก้าอี้

(1) เก้าอี้ เก้าอี้สำหรับเด็กเล็กนี้หากเป็นไปได้ไม่ควรหนักมาก สะดวกแก่
 การเคลื่อนย้าย ความสูง ควรจะพอเหมาะเมื่อเด็กนั่งแล้วเท้าไม่ลอย

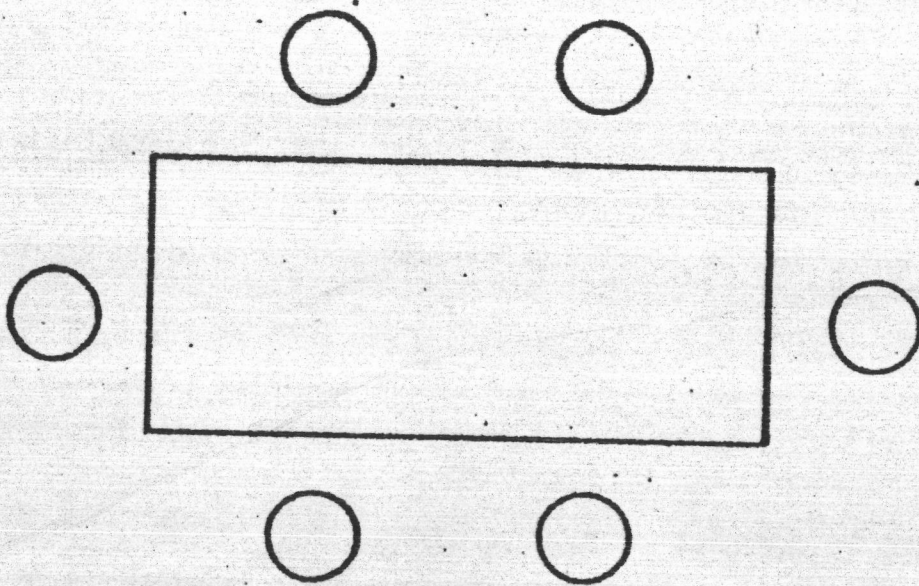
(2) โต๊ะ โต๊ะสำหรับชั้นเด็กเล็กนั้นควรมีความสูงพอเหมาะเช่นเดียวกัน
 กล่าวคือเมื่อเด็กส่วนใหญ่นั่งแล้วจะต่ำกว่าระดับรักแร้ของเด็ก เช่นประมาณ 60 เซนติเมตร
 โต๊ะที่ใช้อาจเป็น 2 แบบ คือแบบนั่งได้หนึ่งคนหรือเป็นกลุ่ม ซึ่งควรมีรายละเอียดดังนี้

แบบที่ 1 นั่งได้ 1 คน ควรมีขนาดไม่เล็กเกินไป (พอที่จะวางกระดาษ ขนาดพับ 4
 ได้อย่างสบาย) ควรเป็นรูปที่อาจนำมาต่อกันสำหรับนั่งเป็นกลุ่มได้

หมายเหตุ หากเป็นโต๊ะแบบ หรือ ซึ่งอาจนำมาต่อกันเข้าเป็นรูปวงกลม
 หรือหกเหลี่ยมแล้วจะใช้เนื้อที่มาก เหมาะที่จะใช้กับห้องที่มีขนาดกว้างหรือการจัด
 ประสบการณ์ให้เด็กในลักษณะที่ไม่จำเป็นต้องทำพร้อมกันทั้งชั้นประการหนึ่ง อีกประการหนึ่ง
 การจะฝึกให้ทำงานร่วมกันเพื่อให้ได้คุณธรรมต่าง ๆ เช่น ความอดทน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
 จะไม่ได้ผลเท่าที่ควร กลางโต๊ะจะไหวไม่อาจวางของใช้เป็นของกลางได้

แบบที่ 2 แบบนั่งได้หลายคน เช่น 6-8 คน มักเป็นรูป มีขนาดพอเหมาะที่
เด็กจะนั่งล้อมได้ 6 คน สามารถทำงานได้อย่างสบาย

ขนาดของโต๊ะนั้นหากจะให้พอเหมาะควรเป็นประมาณ กว้าง 70 ซม. ยาว 100 ซม.
สูง 60 ซม. ตู้ชั้นหรือหิ้งวางของในมุมเล่นต่าง ๆ ที่จัดไว้ในชั้นเด็กเล็กนั้นอาจเพื่อวางของเล่น
หรือของอย่างอื่น เช่น เครื่องนอน อาหาร ฯลฯ ควรมีความสูงพอเหมาะที่เด็กจะหยิบของได้
อย่างสบาย ไม่สูงเกินไปและควรเป็นแบบ หรือทำด้วยวัสดุที่อาจทำความสะอาดได้ง่าย

3. การจัดที่เล่นสำหรับเด็ก

1. มุมบ้าน
2. มุมหมอหรือมุมคลินิก
3. มุมหนังสือ
4. มุมธรรมชาติหรือมุมวิทยาศาสตร์
5. มุมศิลปะ
6. มุมบล็อก
7. กะบะทราย
8. กระดานป้าย

การจัดสภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียน

1. การจัดสภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียนในส่วนที่เป็นในร่ม
 1. ที่เล่นน้ำ
 2. บล็อกกลวง
 3. มุมช่างไม้
 4. บ่อทราย
2. การจัดสภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียนในส่วนที่เป็นกลางแจ้ง
 1. เครื่องเล่นสนาม
 2. บ้านตุ๊กตา

การจัดสภาพแวดล้อมทางด้านบุคลากร

เด็กจะมีนิสัยหรือความประพฤติ เป็นอย่างไรนั้นย่อมขึ้นอยู่กับบุคคลที่แวดล้อมอยู่ที่บ้านและโรงเรียน บุคคลเหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็กเป็นอย่างมาก ในระยะ 2-3 ปีที่เด็กใช้ชีวิตระดับก่อนวัยเรียน จะมีเวลาอยู่กับครูวันละประมาณ 6-7 ชั่วโมง ดังนั้นเด็กย่อมจะได้อะไรจากครูมากพอสมควร การปรับบรรยากาศของห้องเรียนให้มีสภาพที่น่าอยู่ จะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกว่าเหมือนอยู่บ้าน การจัดสภาพแวดล้อมถ้าทำได้คล้ายบรรยากาศของบ้านก็จะทำให้เด็กชอบมาโรงเรียนมาก

ครูประจำชั้น

- เป็นแบบอย่างที่ดี
- เอาใจใส่อบรมดูแล เช่น กิริยาวาจา
- ส่งเสริมให้เด็กพัฒนาครบทั้ง 4 ด้าน คือ ร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา

ผู้บริหาร

- มีความรู้ความเข้าใจ ส่งเสริมให้ครูพัฒนาเด็กให้ถูกต้องตามหลักการศึกษาในระดับนี้
- ให้ความสะดวกในการจัดวัสดุอุปกรณ์ให้เพียงพอ

ครูอื่น ๆ

- เป็นแบบอย่างที่ดีในด้านกิริยาวาจา
- ให้ข้อเสนอแนะปรับปรุงการพัฒนาการเรียนการสอนที่ถูกต้อง
- ช่วยอธิบายแก่ผู้ปกครองและบุคคลอื่น

นักการภารโรง

- เป็นผู้มีกิริยาวาจาดี
- มีน้ำใจ รักเด็ก ให้ความปลอดภัย

(ราตี ทองสวัสดิ์ และคณะ อ้างถึงใน สำนักงานการศึกษาท้องถิ่น 2532: 39-57)

บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนที่เปิดสอนชั้นเด็กเล็ก

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดบทบาทและหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนที่เปิดสอนชั้นเด็กเล็ก ดังนี้ คือ (ประसान เสริฐปัญญา 2529: 5-13)

1. งานบริหารการศึกษาและกระบวนการบริหารการศึกษา

ในการบริหารงานโรงเรียนที่เปิดสอนชั้นเด็กเล็กให้มีประสิทธิภาพ ผู้บริหาร

โรงเรียนควรยึดหลักที่สำคัญ 2 ประการ คือ

- 1.1 งานบริหารการศึกษา
- 1.2 กระบวนการบริหารการศึกษา

1.1 การบริหารการศึกษา

การบริหารการศึกษาในระดับโรงเรียนตามหลักวิชาการบริหารการศึกษา ส่วนใหญ่แบ่งงานบริหารการศึกษาออกเป็น 6 งาน ดังนี้คือ

- 1) งานวิชาการ
- 2) งานบุคลากร
- 3) งานกิจการนักเรียน
- 4) งานธุรการ การเงิน และพัสดุ
- 5) งานอาคารสถานที่
- 6) งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

งานบริหารการศึกษาทั้ง 6 งาน จะบรรลุตามเป้าหมายทุกงาน จะต้องดำเนินการเป็นกระบวนการ ซึ่งมีขั้นตอนที่สำคัญที่จะกล่าวต่อไปนี้

1.2 กระบวนการบริหารการศึกษา

กระบวนการบริหารการศึกษา ที่นำมาใช้ควบคู่กับงานบริหารการศึกษา ในโรงเรียนที่เปิดสอนชั้นเด็กเล็กนั้น ส่วนใหญ่จะนำมาใช้ 3 ขั้นตอน คือ การวางแผน การดำเนินงาน การสั่งการ (การประสานงาน การนิเทศ) และการประเมินผลงาน

2. งานบริหารด้านวิชาการ

สำหรับการบริหารด้านวิชาการที่เกี่ยวกับชั้นเด็กเล็ก มีแนวการบริหาร ดังนี้

2.1 วางโครงการเพื่อการดำเนินงานการจัดชั้นเด็กเล็กของโรงเรียน

2.2 จัดทำโครงการสอนให้เป็นไปตามหลักสูตรและปรับปรุงให้ใช้ได้

เหมาะสมอยู่เสมอ

2.3 การจัดหาสื่อการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

2.4 นิเทศและควบคุมการสอนของครูให้ดำเนินไปตามโครงการ

2.5 จัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นการส่งเสริมการเรียนการสอนในชั้นเด็กเล็ก

- 2.6 คำเนินการวัดและประเมินผลพัฒนาการเด็กเล็กให้ถูกต้องตามที่กำหนดในคู่มือ
- 2.7 สนับสนุนให้ครูมีการค้นคว้า ทดลอง ปรับปรุงวิธีสอนให้ดียิ่งขึ้น
- 2.8 จัดให้มีการประชุมอบรมครูในโรงเรียน เช่น การประชุมครูเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ การจัดการเรียนการสอนชั้นเด็กเล็ก เป็นต้น

3. งานบริหารด้านบุคลากร

จะเห็นได้ว่างานบริหารบุคคลเป็นงานที่ยุ่งยากซับซ้อน เพราะเป็นการบริหารงานที่เกี่ยวกับคนซึ่งมีชีวิตจิตใจที่แตกต่างกันออกไป เป็นการยากที่จะกำหนดกฎเกณฑ์ให้เป็นที่น่าพอใจและพอใจแก่บุคคลทุกคนในหน่วยงานได้ ดังนั้นเพื่อให้การบริหารงานด้านบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับชั้นเด็กเล็กเป็นไปได้ง่ายขึ้น ครูใหญ่หรืออาจารย์ใหญ่ควรวินิจฉัยแนวบริหาร 4 ประการ คือ

3.1 การกำหนดแนวทางเกี่ยวกับตัวบุคคลที่จะต้องดำเนินงานในชั้นเด็กเล็ก เพื่อเป็นแนวปฏิบัติของบุคคลที่จะต้องรับผิดชอบงานดังกล่าว

3.2 การจัดแบ่งหน่วยงานที่จะต้องทำหน้าที่และรับผิดชอบเฉพาะ เกี่ยวกับการเรียนการสอนในชั้นเด็กเล็ก ทั้งนี้โดยให้ประสานสัมพันธ์กับฝ่ายต่าง ๆ ของโรงเรียน

3.3 การบังคับบัญชาบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับโครงการจัดชั้นเด็กเล็ก ซึ่งจะรวมถึงการที่จะทำให้บุคลากรดังกล่าวทำงานโดยความเต็มใจและให้ได้ผลดี

3.4 การควบคุมเพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องปฏิบัติงานตามแผนและนโยบาย

4. งานด้านกิจการนักเรียน

สำหรับการบริหารด้านกิจการนักเรียน ครูใหญ่หรืออาจารย์ใหญ่ควรวินิจฉัยแนวการบริหารดังนี้

4.1 ศึกษากฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หรือเกณฑ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับการดำเนินงานเรื่องการจัดชั้นเด็กเล็ก

4.2 จัดทำเขตบริการของโรงเรียนที่จะสามารถให้บริการเรื่องการเปิดชั้นเด็กเล็กของโรงเรียนแก่ชุมชนได้มากน้อยในรัศมีระยะทางเท่าไร

4.3 ประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองทราบว่าโรงเรียนจะเปิดรับเด็กเล็กเมื่อไร
อย่างไร และเท่าไร

4.4 ประมุขเทศบาลผู้ปกครองนักเรียนในวันเปิดเรียนวันแรก หรือก่อนนั้นเล็กน้อย

4.5 จัดให้มีบริการเรื่องสุขภาพ อาหารกลางวัน

4.6 จัดให้มีกิจกรรมส่งเสริมให้เด็กเล็กเป็นผู้ที่มีวัฒนธรรม และจริยธรรมที่ดี

การบริหารด้านกิจกรรมนักเรียนสำหรับชั้นเด็กเล็ก นับว่ามีความสำคัญมาก
เพราะเด็กในวันนี้เป็นวัยที่กำลังพัฒนา หากโรงเรียนได้วางพื้นฐานที่ดี เด็กก็จะมีความพร้อมที่ดี
ในทุก ๆ ด้าน ดังนั้นครูใหญ่หรืออาจารย์ใหญ่ควรยึดแนวการบริหาร 6 ประการดังกล่าวข้างต้น

5. งานบริหารด้านธุรการ การเงิน และพัสดุ

การบริหารงานด้านธุรการ การเงิน และพัสดุ มีแนวการบริหารดังนี้

5.1 คำเนิงานสารบรรณให้เป็นไปโดยเรียบร้อย

5.2 ควบคุมการดำเนินงานทั่ว ๆ ไป และโดยเฉพาะการดำเนินงานในส่วนที่
เกี่ยวข้องกับ การจัดชั้นเด็กเล็กของโรงเรียนให้เป็นไปตามระเบียบแบบแผนของทางราชการ

5.3 จัดทำและควบคุมดูแลงานเอกสารและหลักฐานต่าง ๆ เช่น สมุด
หมายเหตุรายวัน ทะเบียนครู ทะเบียนนักเรียน บัญชีเรียกชื่อ สถิติต่าง ๆ ให้สมบูรณ์
ถูกต้อง และเป็นปัจจุบัน

5.4 ควบคุมดูแลให้การปฏิบัติงานเกี่ยวกับการเงิน พัสดุครุภัณฑ์ประจำโรงเรียน
ดำเนินไปอย่างถูกต้องตามระเบียบของทางราชการ

5.5 สร้างความสัมพันธ์และประสานงานระหว่างโรงเรียนและหน่วยงานอื่น
ในด้านงานธุรการ การเงิน และพัสดุ

6. งานบริหารด้านอาคารสถานที่

การบริหารงานด้านอาคารสถานที่มีแผนการบริหารดังนี้ คือ

6.1 จัดห้องเรียนและสถานที่อื่น ๆ ที่จะส่งเสริมการเรียนการสอนในชั้นเด็กเล็ก

6.2 ดูแล รักษา และปรับปรุงอาคารสถานที่และอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้อยู่
ในสภาพเรียบร้อย

6.3 จัดหาอุปกรณ์ที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอนชั้นเด็กเล็ก เช่น อุปกรณ์
สนามเด็กเล่น

6.4 สร้างความสัมพันธ์และประสานงานระหว่างโรงเรียนหรือหน่วยงานในการ
แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเป็นแบบอย่างในการจัดอาคารสถานที่

7. งานบริหารด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

งานบริหารด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชนนี้ เน้นที่การให้ชุมชน
เกิดความรู้สึกว่าโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่ชุมชนจะต้องให้ความร่วมมือและช่วยเหลือ และใน
ขณะเดียวกันชุมชนก็จะได้รับประโยชน์จากโรงเรียนด้วย งานนี้มีแนวบริหารดังนี้

7.1 บุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียนมีบทบาทในการสร้างความสัมพันธ์ด้วยตนเอง
ในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงในชุมชน เป็นผู้แก้ปัญหาและให้คำแนะนำ ช่วยเหลือชุมชน
ร่วมงานและกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เป็นผู้ทรงคุณวุฒิของชุมชน ตลอดจนการจัดโรงเรียน
ให้เป็นศูนย์พัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ นอกจากนี้ตัวเด็กเองจะเป็นตัวกลางที่ดีในการเชื่อมความ
สัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยเฉพาะชั้นเด็กเล็กซึ่งผู้ปกครองต้องมารับส่งที่โรงเรียน
และให้ความรักเอ็นดูเป็นพิเศษ โรงเรียนสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองได้ง่ายโดยอาศัยเด็ก
เป็นสื่อกลาง ทั้งในด้านการประชาสัมพันธ์และด้านอื่น ๆ

7.2 การประชาสัมพันธ์ของโรงเรียนเพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนได้ทราบถึงการ
ดำเนินงานและกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน ทำให้ชุมชนทราบถึงปัญหาและความต้องการของ
โรงเรียน โอกาสที่จะให้ความร่วมมือช่วยเหลือโรงเรียนก็จะทำให้สะดวกขึ้น

7.3 การอาศัยความร่วมมือของคณะกรรมการการศึกษาในการสร้างความสัมพันธ์
และโดยปกติคณะกรรมการการศึกษาประกอบด้วยผู้นำชุมชนอยู่แล้ว

7.4 การอาศัยความร่วมมือของสมาคมผู้ปกครองและสมาคมศิษย์เก่าในการสร้าง
ความสัมพันธ์กับชุมชน

7.5 การสนับสนุนงานส่วนรวมของชุมชน ทั้งในด้านการให้บริการเรื่อง อาคารสถานที่ เครื่องอำนวยความสะดวกของโรงเรียน ตลอดจนการให้บุคลากรในโรงเรียน เข้าร่วมงาน

บทบาทหน้าที่ของครูสอนชั้น เด็กเล็ก

คุณลักษณะของครูสอนชั้น เด็กเล็ก

ครูที่สอนในชั้น เด็กเล็กนั้นมีบทบาทหน้าที่แตกต่างกับครูในโรงเรียนประถมและมัธยมศึกษา อยู่บ้าง ครูเด็กเล็กควรจะต้องทำตัวให้เป็นทั้งมารดา พี่เลี้ยง เพื่อน และผู้นำของเด็ก ดังนั้น อธิษาศัยใจคอ กิริยามารยาท ตลอดจนความประพฤติของครูเด็กเล็กจึงมีความสำคัญไม่น้อยไปกว่า วิชาความรู้ ครูเด็กเล็กควรมีลักษณะสมเป็น "แม่พิมพ์" และ "ผู้นำ" ของเด็ก ฉะนั้นผู้ที่จะเป็น ครูเด็กเล็กจึงต้องเป็นผู้มีนิสัยและจิตใจดี สามารถที่จะอยู่กับเด็กและเข้ากับเด็กได้และควรมี คุณลักษณะโดยทั่วไปดังนี้

1. มีบุคลิกภาพเป็นแบบอย่างที่ดีเกี่ยวกับกิริยา ท่าทาง เช่น การนั่ง การเดิน การยืน ให้ถูกท่า และแต่งกายดี เหมาะสมกับสภาพและวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้น ๆ
2. วาจาสุภาพใช้เสียงอ่อนโยน และการพูดกับเด็กต้องใช้คำสุภาพเสมอ จะทำให้เด็ก มีวาจาดี และประโยคที่พูดกับเด็กควรเป็นประโยคที่สมบูรณ์และชัดเจน
3. ยิ้มแย้มแจ่มใส ยิ้มง่าย น่าพูด น่าคบหาสมาคมด้วย ซึ่งจะทำให้เด็ก ๆ รู้สึกมีความอบอุ่น และโดยเฉพาะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้แก่เด็กนั้น ครูผู้สอนควรให้ความ เป็นกันเองให้มากที่สุด
4. มีความรักเด็กและปฏิบัติต่อ เด็กทุกคนด้วยความรักอย่างแท้จริงและ เสมอหน้ากัน การรัก เด็ก เป็นความรู้สึกที่ละเอียดอ่อนลึกซึ้งมี เฉพาะบุคคล
5. อารมณ์ดี ใจเย็น ผู้ที่อยู่กับเด็กจะต้องเป็นผู้ที่สามารถควบคุมอารมณ์ได้ ไม่โกรธง่าย ไม่โมโหง่าย ไม่ตกใจและตื่นเต้นจนเกินไป มีอารมณ์ร่วมกับเด็กและรู้จักรับฟัง พิจารณาเรื่องราวปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับเด็กและชี้แจงแก่เด็กอย่างมีเหตุผล

6. เมตตากรดูณา ปกติเด็กเล็ก ๆ จะมีจิตใจอ่อนโยน ถ้าครูดูแลเด็กด้วยความเมตตากรดูณา จะทำให้เด็กกว้างง่ายและเป็นคนดี เมื่อเด็กโตขึ้นก็จะมีอารมณ์เมตตากรดูณาเช่นเดียวกับครู

7. มีความเป็นระเบียบ สะอาด และประหยัด พร้อมทั้งฝึกเด็กให้เคยชินด้วยการจัดสภาพห้องเรียน เช่น มุมเล่นของเด็กให้เป็นระเบียบ สะอาด และรู้จักเก็บรักษา ช่อมแซมวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ

8. อุตทน ครูจะต้องฝึกตนเองให้มีความอดทน เพราะเด็กยังไม่สามารถเข้าใจและทำอะไรได้เท่าผู้ใหญ่ จึงต้องใช้เวลาและความอดทนอย่างมากในการฝึกหัดอบรมเด็ก

9. ขยัน เอาใจใส่ต่อหน้าที่ ไม่เบื่อง่ายในการทำงาน ปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ ไม่ดูค้าย ขยันทำงานให้สำเร็จไปด้วยดี

10. ซื่อสัตย์ ต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตและซื่อตรงต่อหน้าที่ของตน ซื่อตรงต่อผู้อื่น ซึ่งจะเป็นแบบอย่างให้เด็กประพฤติตาม

11. ยุติธรรมและตัดสินใจดี ครูผู้สอนจะต้องมีความยุติธรรมเป็นอย่างดี เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นจะต้องพิจารณาปัญหาอย่างรอบคอบ วางคนเป็นกลาง รู้จักเหตุและผล ตัดสินปัญหาตามเหตุและผล และสามารถตัดสินใจกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่จะแก้ปัญหาได้

12. เข้าใจธรรมชาติและความต้องการของเด็ก เด็กเล็ก ๆ ยังต้องการความดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด ครูผู้สอนควรให้ความอบอุ่นแก่เด็กเสมือนคนในครอบครัวของเด็กเอง สิ่งนี้จะเป็นเครื่องช่วยให้เด็กอยากมาโรงเรียน ฉะนั้นครูผู้สอนจึงควรมีความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กวัย 5-6 ปี และสามารถส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็กได้

13. ชอบศิลปะ ครูสอนเด็กเล็กควรมีความสามารถในการวาดภาพได้ ร้องเพลงได้ ทำการฝีมือได้ เล่นดนตรีได้ เหล่านี้จะช่วยในการสอนเด็กได้เป็นอย่างดี

14. สุขภาพดี ครูควรรักษาสุขภาพให้แข็งแรง ยิ่งอยู่กับเด็กเล็กมากเท่าใด ครูจะต้องระวังในเรื่องสุขภาพให้มาก เพราะจะต้องพูด จะต้องเคลื่อนไหวอยู่เสมอ บางทีก็เล่นกับเด็กด้วย

15. แคล้วคล่องว่องไว การอยู่กับเด็กเล็ก ๆ ซึ่งซุกซน และเคลื่อนไหวอยู่เสมอ
ครูเด็กเล็ก จึงควรแคล้วคล่องว่องไว กระฉับกระเฉงสามารถติดตามเด็กได้ทัน

บทบาทหน้าที่ของครูสอนชั้น เด็กเล็กในห้องเรียน

บทบาทหน้าที่ทางวิชาการ

1. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวและแผนการจัดประสบการณ์ชั้น เด็กเล็ก เป็นอย่างดี
2. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน
3. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวัดและประเมินผล
4. มีความรู้ความเข้าใจในการจัดทำและคัดแปลงสื่อที่ใช้ในการสอน
5. มีการเตรียมตัวและการพัฒนาตนเองของครู
6. สอนและพัฒนาเด็กให้มีความพร้อมทั้ง 4 ด้าน

บทบาทหน้าที่ทางธุรการ

1. จัดบริการให้คำแนะนำหรือชี้แจงแก่ผู้ปกครอง เกี่ยวกับการจัดการศึกษาชั้น เด็กเล็ก
2. จัดทำประวัตินักเรียน
3. จัดทำบัญชีเรียกชื่อนักเรียน
4. จัดทำสมุดประจำชั้นนักเรียน (ป.02 เด็กเล็ก)
5. จัดทำสมุดรายงานประจำตัวนักเรียน (ป.01 เด็กเล็ก)
6. จัดทำตารางกิจกรรมประจำวัน
7. จัดทำใบตรวจสุขภาพ
8. จัดทำสมุดหมายเหตุประจำชั้น
9. จัดทำบัญชีวัสดุอุปกรณ์ตลอดจนครุภัณฑ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอน

ของชั้น เด็กเล็ก

10. จัดบริเวณที่เล่นของเด็กเล็กให้อยู่ในสภาพสะอาด เรียบร้อยและปลอดภัย
11. จัดทำเรื่องอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชา

บทบาทหน้าที่ในกาจัดชั้นเรียน

การจัดชั้นเรียนของเด็กเล็กควรให้มีสภาพเป็นทั้งบ้านและที่เรียนของเด็ก ทั้งเปรียบเสมือนเป็นโลกของเด็ก ครูก็เหมือนสมาชิกคนหนึ่งของบ้าน ทำหน้าที่สั่งสอน อบรมคุณแลเลี้ยงเด็ก ในการจัดชั้นเด็กเล็กจึงต้องสอดคล้องกับสภาพของโรงเรียนด้วย ความมุ่งหมายก็เพื่อให้เด็กมีความสุข สนุก สะดวก สบาย ตามความต้องการของเด็ก ให้เด็กได้เล่น ทำงาน และร่วมกับเพื่อน ในวัยเดียวกันและให้เด็กได้มีประสบการณ์เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ตามวัยด้วย

ฉะนั้นการจัดชั้นเรียนของเด็กเล็กนั้น ครูควรจะได้พิจารณาคำเนนการในเรื่องต่อไปนี้ คือ

1. สี เด็ก ๆ ชอบสิ่งที่มีสี ฉะนั้นควรทาสีห้องของเด็กให้เป็นสีอ่อน ๆ เย็นตา เช่น สีฟ้า สีเขียว สีชมพู สีเหลือง เป็นต้น เครื่องเล่นของเด็กต้องมีสีสันสวยงาม ฉะนั้นห้องของเด็กจึงต้องจัดตกแต่งสีต่าง ๆ ภายในห้องให้ดูกลมกลืนกัน
2. แสง ห้องเด็กต้องมีแสงสว่างพอเพียง มีหน้าต่างหลายบานและไม่ควรสูงจากพื้นเกิน 70 ซม. เพื่อเด็กจะได้มองดูภาพจากหน้าต่างได้ อาจติดไฟฟ้าไว้ด้วยเพื่อช่วยแสงในเวลาฝนตกต้องปิดหน้าต่าง
3. อากาศ เด็กควรได้รับอากาศบริสุทธิ์ ปราศจากกลิ่นเหม็น และห้องเด็กต้องมีประตูหน้าต่างและที่ระบายอากาศพอ เพื่อจะได้มีอากาศพอเพียง
4. ความสะอาด ชั้นเด็กและบริเวณใกล้เคียงจะต้องดูแลให้สะอาดพื้นห้องต้องสะอาด เพราะเด็กชอบนั่งเล่นและนอนกลิ้งไปกับพื้น ควรจะมีถังผงเล็ก ๆ ไว้ที่มุมใดมุมหนึ่ง ให้เด็กรู้จักทิ้งกระดาษหรือผงให้เป็นที่
5. ความเรียบร้อย ห้องเด็กย่อมมีสิ่งของเครื่องใช้ตลอดครุภัณฑ์ เครื่องเล่น อุปกรณ์การเรียนการสอนมากมาย ครูจำเป็นจะต้องจัดวางสิ่งเหล่านี้ให้เรียบร้อย และเมื่อใช้แล้วต้องเก็บไว้ที่เดิมด้วย
6. ความปลอดภัย สิ่งของเครื่องใช้ในห้องเด็กนั้นจะต้องระวังไม่ให้มีสิ่งของซึ่งจะเป็นอันตรายแก่เด็กได้ แม้แต่มุมโต๊ะ เก้าอี้เด็กก็ควรให้มัน ตรงทางเข้าก็ไม่ตั้งสิ่งกีดขวางการ จัดวางสิ่งของ ต้องระวังไม่ให้ตกได้ง่าย สิ่งของที่ใช้แขวนต้องดูให้เรียบร้อย

7. ความสะอาด ห้องที่เด็กอยู่นั้นจะต้องมีสิ่งต่าง ๆ ที่เด็กใช้อยู่เสมออย่างครบครัน เช่น กระจก กาหรือเหยือก และถ้วยน้ำไว้ในห้องด้วย สำหรับเด็กที่อยากดื่มน้ำ ครูคนเดียวดูแลเด็กหลายคน จะต้องควบคุมให้ดี ถ้าไม่จำเป็นก็ไม่ควรปล่อยให้เด็กออกจากห้อง

8. ความสุขสบาย สิ่งของเครื่องใช้ เครื่องเล่น ตลอดจนถึงโต๊ะ เก้าอี้ เติง จะต้องมีขนาดเหมาะสมกับตัวเด็ก เด็กจะรู้สึกสบาย ถ้าได้นั่งเก้าอี้พอดีกับตัวเขา เขาจะเป็นสุขเมื่อมีสิ่งของเครื่องใช้ที่น่าดู

9. ความสนุก ในห้องของเด็กมีเครื่องเล่นต่าง ๆ ตลอดจนภาพ หนังสือภาพ สิ่งของ ของจำลอง เพื่อให้เด็กได้เรียนจากของจริงและจำลอง ทั้งควรจัดกิจกรรมที่สนุกสนานให้แก่เด็ก

10. การส่งเสริมประสบการณ์ ห้องเด็กนั้นควรจัดเพื่อส่งเสริมประสบการณ์ของเด็กด้วยนั้นเพื่อให้เด็กเรียนรู้จากประสบการณ์ ครูควรจะนำสิ่งที่เด็กควรรู้มาสู่ห้องเรียน กระดาษ ภาพ และแผนภูมิ จึงจำเป็นสำหรับห้องเด็ก

ห้องที่เด็กใช้เรียน เล่น ทำงาน และพักผ่อน ควรจะเป็นห้องที่กว้างขวางพอควร โต๊ะ เก้าอี้ ของเด็กตั้งเป็นหมู่อยู่ส่วนหนึ่งของห้อง เนื้อที่ส่วนที่เหลือใช้สำหรับเล่นพักผ่อน และกิจกรรมอย่างอื่น ฝาด้านหนึ่งมีกระดานคำยาวตลอดฝา ควรจัดให้มีมุมตุ๊กตา และเครื่องเล่น มุมธรรมชาติศึกษา ศิลปะ ฯลฯ ตามสภาพที่เหมาะสมกับเด็ก นอกจากนั้นควรมีแจกันดอกไม้ ผู้หรือชั้นที่เก็บของ โต๊ะเล็กสำหรับวางกาหรือเหยือกน้ำและถ้วย กระจกเงา ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ควรมีอยู่ในห้องด้วย

บทบาทหน้าที่ของครูสอนชั้นเด็กเล็กกับผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

ผู้ปกครอง

เพื่อช่วยให้ผู้ปกครองเข้าใจลูกของตนได้ดีขึ้นและเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนชั้นเด็กเล็กของครูเป็นอย่างดี การติดต่อกับผู้ปกครอง จึงเป็นเรื่องที่ต้องมีการเตรียมการ ซึ่งครูอาจจะทำในลักษณะต่อไปนี้ได้ คือ

1. ก่อนจะรับเด็กควรให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง เกี่ยวกับนโยบาย วัตถุประสงค์ และแนวทางการเรียนการสอนชั้นเด็กเล็ก

2. พยายามหาโอกาสพูดคุยสนทนากับผู้ปกครองทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ถึงลักษณะพฤติกรรมทั้งที่เป็นปัญหาและไม่เป็นปัญหาของเด็ก ในขณะที่อยู่ที่โรงเรียนและอยู่ที่บ้าน การพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการอาจจะ เป็นช่วงพบปะกับผู้ปกครองตอน เข้าหรือตอนเย็น เมื่อผู้ปกครอง มาส่งและรับนักเรียน ส่วนการพูดคุยอย่างเป็นทางการ คือ การจัดประชุมผู้ปกครองเป็นกลุ่มย่อย ๗ อาจทำในช่วง เปิด เทอมแล้วหรือระหว่าง เทอมก็ได้

3. จัดเวลาและโอกาสให้ผู้ปกครองได้ เข้าสังเกตการเรียนการสอน

4. จัดกิจกรรมให้ผู้ปกครองที่มีอาชีพและประสบการณ์ที่มีคุณค่าทางการศึกษาและสนใจ มาพูดคุยเล่าประสบการณ์ให้นักเรียนฟัง เช่น ผู้ปกครองที่เป็นตำรวจ พ่อค้า แม่ค้า หรือคนกวาด ถนน เป็นต้น

5. จัดให้ผู้ปกครองอาสาสมัคร เข้ามาช่วยเหลือกิจกรรมในโรงเรียนตามความถนัด เช่น ช่วยเลี้ยงดูเด็ก ปรงอาหาร หรือสร้างของเล่นให้เด็ก

6. จัดทำเอกสารหรือสิ่งพิมพ์ที่ เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนชั้น เด็ก เล็ก แจกให้ ผู้ปกครอง

7. ไปเยี่ยมบ้าน เด็ก เพื่อพบปะสนทนากับผู้ปกครองของเด็ก ในยามปกติตลอดจน ในยาม เจ็บป่วยหรือ เติดร้อน

ชุมชน

1. ติดต่อเยี่ยม เยียนชุมชนอย่างใกล้ชิดอยู่เสมอทั้งในยามปกติและยาม เติดร้อน

2. ช่วยเหลือประชาชนในการติดต่อธุรกิจภายในโรงเรียน

3. มีการประชุมร่วมกับชุมชน

4. ช่วยเหลืองานชุมชน เช่น การพัฒนาต่าง ๆ

5. ร่วมมือในพิธีการต่าง ๆ ตามประเพณีของชุมชน

6. จัดทำเอกสารหรือสิ่งพิมพ์ที่ เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนชั้น เด็ก เล็ก แจกให้ชุมชน

หน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

ในปัจจุบันการให้การศึกษาและบริการแก่เด็กระดับก่อนประถมศึกษาได้ขยายกว้างขวาง และมีหลายหน่วยงานจัดทำอยู่ ถึงแม้รูปแบบจะแตกต่างกัน แต่จุดมุ่งหมายใหญ่เป็นไปในทำนองเดียวกันคือ เพื่อพัฒนาบุคลิกภาพ ความพร้อม และส่งเสริมการศึกษาของเด็ก ดังนั้น ครูที่สอนชั้นเด็กเล็กในโรงเรียนประถมศึกษาจึงควรมีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการทำงานของครูหรือผู้ดูแลเด็กในหน่วยงานอื่น ๆ เช่น สาธารณสุข พัฒนาชุมชน ประชาสงเคราะห์ ฯลฯ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อจะได้มีโอกาสประสานงานร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินงานของทุก ๆ ฝ่าย การติดต่อประสานงานอาจจะทำได้ในลักษณะต่อไปนี้

1. เชิญชมการจัดการเรียนการสอนหรือการอบรมเลี้ยงดูเด็กเล็กของหน่วยงานอื่น
2. เชิญชวนให้ครูหรือผู้ดูแลเด็กของหน่วยงานอื่น ๆ มาเชิญชมการจัดการเรียนการสอนชั้นเด็กเล็กในโรงเรียนของตน
3. ประชุมพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับครูหรือผู้ดูแลเด็กของหน่วยงานอื่น ๆ
4. ประชุมวางแผนงานร่วมกับครู หรือผู้ดูแลเด็กของหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อให้แนวการให้บริการและการศึกษาแก่เด็กเป็นไปในทำนองเดียวกันและแลกเปลี่ยนสื่อการเรียนการสอนกันใช้
5. จัดงานสังสรรค์ระหว่างโรงเรียนอาจจัดในระดับครูหรือนักเรียนก็ได้ตามความเหมาะสม เช่น การแข่งขันกีฬาระหว่างโรงเรียนเพื่อให้เกิดมิตรภาพที่ดีต่อกันในกลุ่มโรงเรียนที่ใกล้เคียง (ราตรี นนทธรรม และห้องพรรณ เอกอาวุธ อ้างถึงใน สำนักงานการศึกษาท้องถิ่น 2533: 24-28)

การสอนเด็กเล็ก : จัดในรูปกิจกรรมแทนการสอนเป็นรายวิชา

การจัดประสบการณ์แก่เด็ก ควรเป็นในลักษณะที่สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กตามที่ได้ อธิบายมาแล้วว่า เด็กจะได้ประโยชน์เต็มที่หากจะจัดประสบการณ์ให้ในรูปกิจกรรมแทนการเรียนเป็นวิชา สิ่งที่จะต้องคำนึงถึงอีกข้อหนึ่งก็คือ เด็กวัยนี้ชอบทำสิ่งเดียวซ้ำ ๆ กันหลายหน เช่น ชอบฟังนิทานเรื่องเดียวกันซ้ำแล้วซ้ำอีกจนจำได้ทุกคำที่ผู้พูดเล่า ๆ และแม้จะจำได้แล้วก็ยังไม่วางใจที่จะได้ฟังอีกครั้งแล้วครั้งเล่า การท่องคำคล้องจองก็เช่นเดียวกัน เด็กจะชอบท่องคำประพันธ์ที่ง่าย ๆ

อย่างสนุกสนาน เด็กบางคนสามารถท่องนิทานคำกลอนได้ขึ้นใจตลอดเล่ม กิจกรรมอย่างอื่นก็เช่นเดียวกัน ด้วยเหตุนี้การจัดบทเรียนจะให้ติ๋ย้อมจะต้องจัดให้สอดคล้องกับความต้องการของเด็ก จึงมักจัดสอนในรูปของการผสมผสานวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกันดังเหตุผลข้อที่ 3 แล้วยังใช้เรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นหลักหรือเป็นแกนในการผสมผสานโดยใช้เวลาหลายวันกว่าจะจบ ซึ่งมักเรียกการสอนชนิดนี้ว่าเป็นหน่วยการสอน โดยจะสอนเรื่องใดเรื่องหนึ่งในเวลาหลายวัน เช่น ใช้เวลา 1 สัปดาห์ 2-3 สัปดาห์ ตลอดจน 1 เดือน แล้วแต่ความสั้นยาวของเรื่องที่ควรให้ประสบการณ์แก่เด็ก แม้ว่าเนื้อหาที่จะให้เป็นเรื่องเดียวกัน แต่ก็เป็นส่วนย่อยของเนื้อหาที่มีความต่อเนื่องกัน

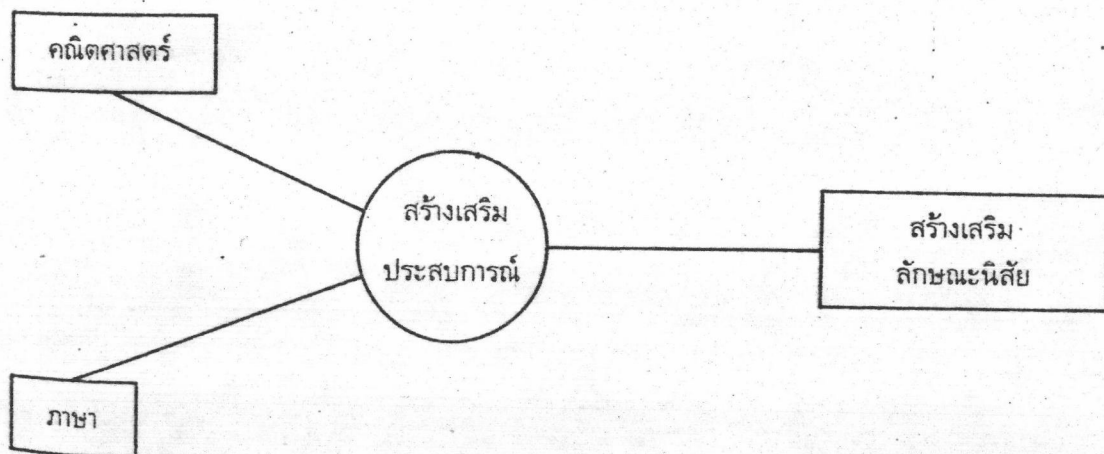
หลักในการจัดกิจกรรมสำหรับเด็ก การจัดกิจกรรมสำหรับเด็กควรคำนึงถึงตัวเด็กเป็นสำคัญ กล่าวคือจะต้องจัดให้สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กวัยนี้ นอกจากนี้กิจกรรมควรจะได้เน้นให้เด็กได้มีโอกาสได้ทำเป็นรายบุคคลไว้มากที่สุด เนื่องจากเด็กจะมีความพร้อมหรือความสามารถแตกต่างกันบางคนอาจมีความพร้อมมากในขณะที่อีกคนจะยังไม่พร้อม ไม่ว่าเด็กจะมีความพร้อมมากน้อยเพียงไรก็จะได้รับการส่งเสริมให้พัฒนาตามความสามารถของตน นอกจากนี้เพื่อมิให้เด็กเกิดความเบื่อหน่าย การจัดกิจกรรมน่าจะเป็นทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เพื่อให้เด็กได้สนใจทำกิจกรรม กิจกรรมที่จัดก็ควรมีทั้งกิจกรรมที่ต้องออกกำลังและกิจกรรมสอนจัดสลับ

การปฏิบัติเช่นนี้จะช่วยให้เด็กได้พัฒนาพร้อมทุกด้าน กล่าวคือ ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

กิจกรรมที่จัดให้กับเด็ก จะต้องให้เด็กได้รับทั้งความรู้และทักษะไปพร้อม ๆ กัน เช่น

กิจกรรม	ความรู้	ทักษะ
1. ครูพานักเรียนไปรู้จักดอกไม้ในบริเวณโรงเรียน	ภาษา สปช.	การสังเกต การจำ
2. นักเรียนเฝ้าดูดอกไม้ตั้งแต่ยังตูมแล้วบานและร่วงโรยไป	สปช. คณิตศาสตร์	การสังเกต การนับ
3. นักเรียนเก็บเมล็ดของต้นไม้拿去แจกให้เพื่อน ๆ คนละ เท่ากัน	สปช. (รู้ว่าเมล็ดทำพันธุ์ได้) คณิตศาสตร์ ส.ล.น.	การนับ

การนำแนวการจัดประสบการณ์ (หลักสูตร) มาทำเป็นแผนการจัดประสบการณ์ (แผนการสอน) ในการจัดทำแผนการสอนขึ้นก่อนวัยเรียนย่อมมุ่งที่จะพัฒนาเด็กให้ได้ครบทุกด้านอย่างเต็มที่ การทำอาจทำได้หลายรูปแบบ รูปแบบหนึ่งโดยการจัดเอาวิชาใดวิชาหนึ่งเป็นแกน แล้วนำเอาวิชาอื่น ๆ มาจัดผสมผสานกัน ดังเช่นตัวอย่างที่จะยกมาให้เห็นนี้ได้ใช้กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์เป็นแกน แล้วนำภาษาคณิตศาสตร์ กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยมาจัดผสมผสาน

การจัดการตารางกิจกรรมประจำวันสำหรับเด็ก

เมื่อได้เข้าใจประสบการณ์ที่จะต้องจัดให้กับเด็กแล้วก็ควรจะได้เข้าใจว่าในแต่ละวันจะจัดกิจกรรมอย่างไร เมื่อไร และมีรายละเอียดอย่างไร จึงจะเป็นผลดีต่อเด็ก

ตารางกิจกรรมประจำวันก็คือ ตารางเรียนนั่นเอง การจัดการตารางกิจกรรมประจำวัน หากจะมุ่งให้เกิดผลดีเต็มที่ควรจะได้คำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ ดังได้กล่าวมาแล้ว สิ่งที่จะต้องคำนึงถึงต่อไปคือ จะจัดกิจกรรมไหนนานเท่าไร และควรจัดที่ไหนบ้าง และจัดอย่างไร ก็พอจะตั้งเกณฑ์ได้ดังนี้

หลักการจัดกิจกรรมประจำวัน

1. การจัดกิจกรรมต้องคำนึงถึงตัวเด็กเป็นสำคัญ
2. กิจกรรมที่จัดต้องมีหลาย ๆ แบบดังนี้
 1. จัดกิจกรรมให้เด็กทำเป็นรายบุคคลที่เด็กอาจเลือกทำด้วยตนเองให้มากที่สุด คือ 75%
 2. จัดกิจกรรมให้เด็กทำเป็นกลุ่มเล็ก 15%
 3. จัดกิจกรรมรวม 10%

3. กิจกรรมที่จัดควรมีทั้งในและนอกห้องเรียนในอัตราส่วนใกล้เคียงกัน
4. กิจกรรมที่จัดให้ควรมีทั้งกิจกรรมสงบและกิจกรรมที่ต้องออกกำลัง กิจกรรมสงบ ได้แก่ การสนทนา การฟังนิทานหรือเพลง การดูหนังสือ การเล่นเครื่องเล่นในห้องเรียน กิจกรรมที่ต้องออกกำลัง ได้แก่ การเล่นเครื่องเล่นสนาม การเล่นทรายและน้ำ กายบริหารและจังหวะ การเล่นเกมไม้บล็อก การเล่นเกมช่างไม้ การทำสวน การเลี้ยงสัตว์

การกำหนดกิจกรรม เมื่อได้หลักเกณฑ์ข้างต้นมาแล้วก็อาจกำหนดกิจกรรมได้ดังนี้

1. การเคลื่อนไหวและจังหวะ
2. กิจกรรมสร้างสรรค์ (ศิลปะศึกษา)
3. กิจกรรมกลุ่มหรือกิจกรรมในวงกลม
4. การเล่นเกม
5. การเล่นเกมกลางแจ้ง
6. การเล่นเกมการศึกษา

การจัดกิจกรรมลงในตารางกิจกรรมประจำวัน

กิจกรรมที่กล่าวมาอาจแยกได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. กิจกรรมที่ต้องออกกำลังหรือสำรวจจิตใจ มุ่งความสนใจไปยังคำพูดของครูหรือเพื่อน ซึ่งได้แก่ การเคลื่อนไหวและจังหวะ และกิจกรรมกลุ่ม กิจกรรมประเภทนี้สำหรับเด็ก 5 ขวบ ไม่ควรใช้เวลาเกิน 20 นาที หากนานกว่านี้เด็กอาจเหนื่อยหรือเบื่อหน่ายได้
2. กิจกรรมที่เด็กทำอย่างเสรี เช่น การเล่นเกมต่าง ๆ ในห้อง หรือการออกกำลังกาย กิจกรรมประเภทนี้เด็กจะทำด้วยความสนุกเพลิดเพลิน แม้จะใช้เวลานานขึ้นก็ไม่ใช่เบื่อหน่าย โดยทั่วไปก็มักจัดในช่วงเวลา 30-40 นาที
3. กิจกรรมการเล่นที่มีกติกา ได้แก่ เกมการศึกษา เวลาที่กำหนดให้จะอยู่ระหว่างประเภทที่ 1 และ 2 คือประมาณ 25-30 นาที

เมื่อเป็นดังนี้ตารางกิจกรรมประจำวันก็อาจทำได้ดังนี้

- 8.30- 8.45 น. - รับประทานอาหารเช้ามื้อแรก ตรวจสอบสุขภาพ บันทึกคำพูดเด็ก พาเด็กไปห้องน้ำ
- 8.45- 9.00 น. - เคารพธงชาติและสวดมนต์
- 9.00- 9.10 น. - สันทนาการ ขำขัน และเหตุการณ์
- 9.10- 9.30 น. - การเคลื่อนไหวและจังหวะ (หรือกายบริหารและจังหวะ)
- 9.30-10.30 น. - กิจกรรมสร้างสรรค์และเล่นตามมุม (หรือศิลปะศึกษา)
- 10.30-10.40 น. - พัก (รับประทานอาหารว่าง)
- 10.40-11.00 น. - กิจกรรมกลุ่ม (หรือกิจกรรมในวงกลม)
- 11.00-11.30 น. - เล่นกลางแจ้ง
- 11.30-12.30 น. - พักรับประทานอาหาร
- 12.30-14.00 น. - นอนพักอ่อน
- 14.00-14.20 น. - เก็บที่นอน ล้างหน้า
- 14.20-14.30 น. - พัก (รับประทานอาหารว่าง)
- 14.30-15.00 น. - เกมการศึกษา

เพื่อให้เข้าใจกิจกรรมต่าง ๆ ที่ขึ้นจะได้กล่าวถึงรายละเอียดดังต่อไปนี้

การเคลื่อนไหวจังหวะ

การนำกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะมาสอนเด็กนั้นจำเป็นอย่างไรที่จะต้องมีความเข้าใจในลักษณะพิเศษเฉพาะของเด็กวัยก่อนประถมศึกษา ดังต่อไปนี้คือ

1. เด็กวัยนี้กล้ามเนื้อส่วนใหญ่เจริญเติบโต โดยเฉพาะส่วนแขน ขา ลำตัว การสอนกิจกรรมควรหนักไปไม่การใช้กล้ามเนื้อส่วนใหญ่ เช่น ส่วนแขนและขา
2. ความสนใจของเด็กวัยนี้มีต่อสิ่งใดในระยะเวลาอันสั้น เกณฑ์เฉลี่ยระยะเวลาความตั้งใจสนใจของเด็กเป็นดังนี้

เด็ก 3 ขวบ มีระยะเวลาความตั้งใจสนใจอยู่ได้ 8.9 นาที

เด็ก 4 ขวบ มีระยะเวลาความตั้งใจสนใจอยู่ได้ 12.3 นาที

เด็ก 5 ขวบ มีระยะเวลาความตั้งใจสนใจอยู่ได้ 13.6 นาที

๓. เด็กวัยนี้ ชอบทำตามใจตนเอง การเล่นเกมกลุ่มมักไม่เกิน 7 คน กิจกรรมที่สอนจึงควรให้มีทั้ง เล่นตามลำพังหรือแบ่งเป็นกลุ่มเล็ก ๆ 4-7 คน (ราตี ทองสวัสดิ์ และคณะ อ้างในสำนักงานการศึกษาท้องถิ่น 2532: 58-65)

การผลิตและการใช้สื่อชั้นเด็กเล็ก

สื่อการสอนสำหรับเด็กเล็ก

การเรียนรู้จะเกิดขึ้นแก่ผู้เรียนได้ดีที่สุดนั้น ผู้เรียนจะต้องได้รับประสบการณ์ตรงที่เป็นรูปธรรมโดยเฉพาะ และเป็นประสบการณ์ที่เด็กได้รับจากการสัมผัสด้วยประสาททั้ง 5 ของตนเอง ในสภาพการณ์จริง เพราะเด็กต้องการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ที่แวดล้อม ต้องการที่จะสัมผัส และต้องได้เห็น ได้ยิน ได้ชิมหรือดมด้วยตนเอง ในกรณีที่ครูผู้สอนจัดหาของเล่นแล้วนำมาให้เด็กดูโดยเก็บไว้ในตู้ ไม่ให้เด็กเล่นหรือจับต้องเพราะเกรงจะเปื้อนหรือเสีย เด็กจะไม่นิยมชมชอบของเล่นนั้นเลย ในทางตรงข้ามถ้าส่งของเล่นให้เด็กจับต้อง ลูบคลำ เด็กจะเล่นอย่างสนุกสนาน บางครั้งให้วัสดุ เช่น กระดาษ ดินเหนียว ดินน้ำมัน เด็กจะนำมาฉีก แปะ บั่น ต่อเติม ประดิษฐ์ของใช้ของเล่น ตามแนวคิดและจินตนาการของตนเอง เด็กจะได้ความรู้ ความสนุกสนาน เพลิดเพลิน หรือถ้ามีรถล้อลากให้เด็กเล่น เด็กจะได้สังเกต ได้คิด ขณะที่รถนั้นเคลื่อนที่ได้

ความสำคัญของสื่อการสอนชั้นเด็กเล็ก

ในกรณีที่ต้องการให้เด็กเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมาย ครูต้องตั้งจุดมุ่งหมายและเตรียมเนื้อหาตลอดจนการเตรียมสื่อเพื่อเป็นตัวกลางในการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ ทักษะ ทศนคติ และค่านิยม ที่ครูต้องการให้เกิดผลตามจุดมุ่งหมายของการสอน โดยครูจะต้องเลือกใช้สื่อการสอนให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของเนื้อหาที่จะสอน โดยต้องคำนึงถึงสภาพร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสถานภาพทางสังคมของเด็กในท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น

- กล้ามเนื้อและประสาทสัมผัสของเด็กยังไม่สมบูรณ์แข็งแรง จะต้องเลือกสื่อที่ช่วยเสริมให้กล้ามเนื้อแข็งแรง โดยให้เล่นเครื่องเล่นที่ต้องใช้มือ-ตา และกล้ามเนื้อ เช่น ร้อยดอกไม้ ร้อยลูกบิด การต่อภาพอย่างง่าย ๆ เรียงลำดับรูปภาพ อ่านภาพ เคลื่อนสายตาซ้ายไปขวา กรอกทราย ตักทราย กรอกน้ำลงขวด เล่นหุ่น เล่นนิ้วมือ กิจกรรมกลางแจ้ง และการเล่นเครื่องเล่นสนาม ฯลฯ เป็นต้น

- ลักษณะทางอารมณ์ของเด็กวัยนี้เปลี่ยนแปลงง่าย มีความอดทนน้อย ไม่สามารถควบคุมพฤติกรรมและจิตใจให้อยู่ในระบบไค่ยาวนาน ๆ ครูควรหาสื่อที่ช่วยเราให้เด็กสนใจและมีความอดทน ตั้งใจฟังเพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ไค่ยาวนานตามควรแก่วัย

- ลักษณะทางสังคม เด็กเมื่อออกจากบ้านมาอยู่ในสังคมกว้างขึ้น ต้องพบเพื่อนและคนแปลกหน้า ครูควรใช้สื่อ แบบ วิธีการต่าง ๆ ให้เด็กได้รู้จักอยู่ร่วมกัน ฝึกจับผิดชอบ อดทน ขยัน อดทน เพื่อพ่อแม่ โดยการจัดกิจกรรมกลุ่ม การสาธิต การเล่นเกม การเล่นเลียนแบบชีวิตจริงจิง เป็นต้น

ประเภทของสื่อการสอน

สื่อการสอนเด็กเล็กมี 3 ประเภท

1. สื่อการสอนประเภทวัสดุ เช่น สี กระดาษ ชอล์ก ภาพยนต์ แผนภาพ เปลือกหอย หนังสือนิทาน เป็นต้น
2. สื่อการเล่นประเภทอุปกรณ์ คือสื่อที่เป็นเครื่องมือ เช่น วิทยุ เครื่องฉาย วีดิโอ กระดานคำ ป้ายนิเทศ เครื่องใช้ประจำห้องเรียน เป็นต้น
3. สื่อการสอนประเภทวิธีการ กระบวนการจัดกิจกรรมกลุ่ม ได้แก่ การสาธิต ทดลอง เล่นเกม เล่นบทบาทสมมติ จัดสถานการณ์จำลอง เช่น จัดมุมต่าง ๆ ในห้องเรียน (สำนักงานการศึกษาท้องถิ่น 2532: 101-102)

เบญจา แสงมลิ (2527: 71-72) ได้สรุปถึงข้อควรคำนึงในการใช้สื่อ เพื่อจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย ดังนี้คือ

1. สื่อนั้นหาง่าย อยู่รอบตัวเด็ก เหมาะสมที่เด็กเรียนรู้ เช่น สิ่งของเครื่องใช้ในบ้าน และสถานศึกษา เครื่องเล่น สิ่งซึ่งอยู่แวดล้อมตัวเด็ก
2. สื่อนั้นมีความปลอดภัย ประหยัดทั้งราคาและเวลา เช่น ตุ๊กตา ลูกบอล ไม้บล็อก รถลากเล็ก ๆ ซึ่งมีขายอยู่ทั่วไป
3. สื่อนั้นตรงกับเป้าหมายการใช้สื่อเพื่อจัดประสบการณ์ความพร้อมของแต่ละด้าน เช่น กลอง ใช้สำหรับจัดประสบการณ์ทางหู ผ้าสีต่าง ๆ ใช้สำหรับประสบการณ์ทางตา

4. ลื่อนั้นสะดวกในการนำมาและใช้สอย เช่น ทุ่นจำลอง เลื้อ รูปภาพข้าง
แทนข้าง
5. ลื้อและการใช้ควรสอดคล้องกับวัยและความสามารถของเด็ก
6. ลื้อชนิดเดียวอาจใช้จัดประสบการณ์หลายด้านก็ได้ เช่น ไม้บล็อกสีใช้ฝึกประสาทตา
ด้านสี ฝึกประสาทสัมผัสเกี่ยวกับรูปร่างลักษณะ ฝึกประสาทหูโดยการใช้เคาะให้เกิดเสียง
7. ลื้อชนิดเดียวใช้จัดประสบการณ์นำไปสู่วิชาต่าง ๆ ให้สัมพันธ์กันได้

ประเภทของสื่อการเรียนการสอน

สื่อการเรียนการสอนสำหรับการเรียนการสอนชั้นเด็กเล็ก จัดแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ
(ประภาพันธุ์ นิลอรุณ 2529: 3-7)

1. ประเภทวัสดุ เช่น สี กระดาษ ขอลูก ภาพยนต์ แผ่นภาพ เปลือกหอย
หนังสือนิทาน ฯลฯ
2. ประเภทอุปกรณ์ คือ สิ่งที่เป็นเครื่องมือ เช่น วิทยุ เครื่องฉาย วีดีโอ
กระดานดำ ป้ายนิเทศ เครื่องใช้ประจำห้องเรียน เป็นต้น
3. ประเภทวิธีการ กระบวนการจัดกิจกรรม ได้แก่ การสาธิต ทดลองเล่นเกม
เล่นบทบาทสมมติ จัดสถานการณ์จำลอง เช่น จัดมุมต่าง ๆ ในห้องเรียน

ลักษณะสื่อการเรียนการสอนที่ดี

สื่อการเรียนการสอนที่ใช้ในการจัดประสบการณ์และกิจกรรมชั้นเด็กเล็ก ในประเภทวัสดุ
และอุปกรณ์นั้น ควรจะมีลักษณะดังนี้ คือ (พัฒนา ชัชพงศ์ มปป.: 27)

1. ส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา
2. มีขนาดเหมาะสมกับวัย และพัฒนาการของเด็ก
3. เป็นของจริง แต่ในกรณีที่หาไม่ได้หรือต้องทำขึ้นควรทำจากวัสดุที่ไม่เป็นอันตราย
ต่อเด็ก เช่น อาจทำด้วยไม้ พลาสติก กระดาษ ฯลฯ
4. มีความมั่นคง แข็งแรง และทนทาน

5. ได้รับความสนใจ ความอยากรู้ อยากเห็น และส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
6. มีการทดลองใช้และปรับปรุงแก้ไข

ในสภาพปัจจุบันโรงเรียนส่วนใหญ่ ไม่สามารถจัดซื้อ จัดหาสื่อการสอนและของเล่นเด็ก ได้ครบถ้วนทุกประการ ดังนั้นครูผู้สอนชั้นอนุบาลศึกษาจึงจำเป็นต้องศึกษา หาความรู้เพิ่มพูนทักษะ การคิดค้น ประดิษฐ์ สะสมวัสดุสิ่งของต่าง ๆ ที่พอจะหาได้ในท้องถิ่น เช่น ขวดพลาสติก จุกขวด ฝาเบียร์ กระป๋องนม เศษผ้า เศษไม้ กลองกระดาษ ลังกระดาษ ฟางข้าว เมล็ดพืช ใบไม้ ดอกไม้ กระดาษการ์ด หนังสือพิมพ์ ปกวารสารต่าง ๆ เสื้อผ้าที่ไม่ใช้ ฯลฯ วัสดุต่าง ๆ เหล่านี้หาได้จากเด็ก ๆ ในโรงเรียน เพื่อนครู เพื่อนบ้าน และโดยเฉพาะครู เด็กเล็กควรฝึกการขบสะสมแล้วนำมาผลิตสื่อ หรือนำมาให้เด็กสร้างสรรค์คิดประดิษฐ์ขบเล่น ด้วยตนเอง

การจัดสภาพแวดล้อมเพื่อพัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนในด้านต่าง ๆ นั้นก็คือ การจัดปัจจัย เอื้อต่อการใช้นโยบายจัดประสบการณ์ชั้นเด็กเล็กนั่นเอง และจากสภาพแวดล้อมด้านต่าง ๆ ตามแนวคิดของหน่วยงาน และนักวิชาการต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นนั้น พอจะสรุปเป็นประเภทหรือ ด้านกว้าง ๆ ได้ 3 ประเภท หรือ 3 ด้าน คือ

1. การเตรียมบุคลากร ปัจจัยในด้านนี้มีความสำคัญมาก เพราะเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน ดังนั้นบุคลากรทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการใช้นโยบายจัดประสบการณ์ชั้นเด็กเล็กจะต้องมีการเตรียมพร้อมทั้งในด้านการปฏิบัติงานและพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา หากบุคลากรไม่มีคุณภาพเพียงพอแล้วจะส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนที่ตนรับผิดชอบอยู่ได้

2. งบประมาณและอาคารสถานที่ การใช้นโยบายจัดประสบการณ์ชั้นเด็กเล็กจะเกิดขึ้นได้หรือไม่นอกจากจะมีบุคลากรผู้ปฏิบัติงานแล้ว สิ่งจำเป็นจะต้องมีอีกประการหนึ่ง คือ ด้านงบประมาณ และอาคารสถานที่ ทั้งนี้เพราะการจัดประสบการณ์และกิจกรรมชั้นเด็กเล็ก จะดำเนินได้จะต้องมีการใช้งบประมาณ รวมทั้งสถานที่ในการประกอบกิจกรรม นอกจากนี้ยังเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็กอีกด้วย

3. สื่อการเรียนการสอน ในการจัดการเรียนการสอนสำหรับชั้นเด็กเล็กจะเป็นการจัดกิจกรรมเพื่อมุ่งส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน คือ ร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม

และสติปัญญาของเด็ก ดังนั้นสื่อการเรียนการสอนจึงเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งต่อการเรียนรู้ และพัฒนา
ตนเองของเด็กก่อนวัยเรียนในด้านต่าง ๆ ทั้งนี้เพราะสื่อจะช่วยให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง
โดยผ่านประสาทสัมผัส นอกจากนี้ยังช่วยให้เกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลิน และบางชนิดยังเปิด
โอกาสให้เด็กได้ฝึกคิดสร้างสรรค์ตามจินตนาการอีกด้วย

การนิเทศการศึกษาชั้นเด็กเล็ก

ความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาชั้นเด็กเล็ก คือ

1. เพื่อช่วยให้ทราบถึงสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของโรงเรียนที่เปิดสอน
ชั้นเด็กเล็กทั้งนี้เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนพัฒนางานบริหาร และวิชาการ เช่นการกำหนดทางเลือก
การสร้างสื่อ และเครื่องมือการเรียนการสอน ให้เหมาะสมกับสภาพของทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม
ในท้องถิ่น
2. เพื่อให้ครูผู้สอนชั้นเด็กเล็ก ได้จัดประสบการณ์ให้กับเด็กได้ถูกต้องตามความมุ่งหมาย
ที่วางไว้
3. เพื่อให้ครูผู้สอนชั้นเด็กเล็ก ได้ตระหนักถึงปัญหาเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์ชั้น
เด็กเล็ก ทั้งให้สามารถแก้ปัญหาได้

ขอบข่ายของการนิเทศการศึกษาชั้นเด็กเล็ก แบ่งออกเป็น 3 ขอบข่าย คือ

1. ผู้ทำการนิเทศ
2. ผู้รับการนิเทศ
3. งานที่จะนิเทศ

กระบวนการนิเทศการศึกษา ประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ 5 ขั้นตอน ดังนี้ คือ

1. การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ
2. การวางแผนและกำหนดทางเลือก
3. การสร้างสื่อเครื่องมือ และพัฒนาวิธีการนิเทศ
4. การปฏิบัติในการนิเทศการศึกษา
5. การประเมินผลและรายงานผล

แนวทางการนิเทศการศึกษาขั้นเด็กเล็กที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ การพัฒนาเป้าหมาย การพัฒนาโปรแกรม การจูงใจ การแก้ปัญหา การพัฒนาครู การประเมินผล และการประสานงาน

วิธีการเลือกใช้กิจกรรมที่จะบังเกิดผลดีต่อการนิเทศ คือ การเลือกใช้กิจกรรมที่เหมาะสมกับเวลาและโอกาส

ข้อ	รายชื่อ	แนวทางการนิเทศฯ	กิจกรรมนิเทศ
1.	การพัฒนาโปรแกรม		
2.	การพัฒนาเป้าหมาย		
3.	การพบปะสนทนา		
4.	การประชุม		
5.	การพัฒนาครู		
6.	การอบรมสัมมนา		

ปัญหาเกี่ยวกับผู้นิเทศ คือ

1. ผู้นิเทศขาดความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรเด็กเล็ก
2. ผู้นิเทศขาดความรู้ความเข้าใจในหลักการ กระบวนการนิเทศ
3. ผู้นิเทศขาดคุณลักษณะของการนิเทศ
4. ผู้นิเทศไม่ทราบวิธีการพัฒนาตนเองเพื่อให้มีประสิทธิภาพในการนิเทศ
5. ผู้นิเทศไม่เป็นที่ยอมรับของครู

ทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้นิเทศการศึกษาขั้นเด็กเล็ก มี 4 ทักษะ คือ

1. ทักษะการเป็นผู้นำ
2. ทักษะในการให้เกิดมนุษยสัมพันธ์ที่ดี
3. ทักษะในกระบวนการหมู่พวก
4. ทักษะในการประเมินผล

ศึกษานิเทศก์ที่ประสบผลสำเร็จในกาทำงาน จะต้องมึคุณลักษณะที่จะสามารถ เปลี่ยนพฤติกรรมของ บุคลากรทางการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา และปรับปรุงการเรียนการสอนได้

คุณลักษณะของผู้นิเทศการศึกษาขั้นเด็กเล็กของ สปช. จะต้องมีคุณลักษณะ 3 ด้านคือ

1. ด้านแนวคิดพื้นฐาน
2. ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการนิเทศ
3. ด้านทัศนคติ

การพัฒนาผู้นิเทศให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการ คือ

1. การพัฒนาความคิด
 2. การพัฒนาการทำงานของตนเอง
- (สำนักงานการศึกษาท้องถิ่น 2532: 110-111)

การตรวจสอบภาพเด็กประจำวัน

1. การตรวจสอบภาพเด็กประจำวัน อาจจะทำเป็น 2 ช่วง คือ ตอนเช้าขณะที่ครู รับเด็กจากผู้ปกครอง ครูอาจจะตรวจสอบภาพเด็กอย่างคร่าว ๆ โดยการสัมผัสจับต้องตัวเด็ก ซึ่งนอกจากจะทำให้ครูทราบว่าเด็กมีสุขภาพดีหรือไม่แล้ว ยังเป็นการแสดงความรักใคร่เด็กก็จะเกิด ความรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัยและสุขใจคล้ายกับอยู่บ้าน

จากการสัมผัสจับต้องตัวเด็กเบา ๆ นี้ ถ้าหากเด็กตัวอุ่นจัด แสดงว่าเด็กอาจมีไข้บ้าง และนอกจากการสัมผัสแล้ว ครูอาจจะตรวจสอบภาพเด็กโดยการสังเกตส่วนอื่น ๆ ได้อีก เช่น ดวงตา ถ้าหากมีไข้ตาจะแห้งโรยไม่สดใส ปากแห้ง ทำทางไม่กระปรี้กระเปร่า

ถ้าพบว่าเด็กมีไข้ ครูควรให้เด็กนอนพักผ่อนในห้องพยาบาล แต่ครูไม่ควรเป็นผู้ให้ยาลดไข้เด็กเอง เพราะอาจเกิดอันตรายได้

บางครั้งผู้ปกครองก็อาจทราบว่า เด็กไม่สบาย แต่เนื่องจากไม่มีผู้ดูแลที่บ้านจึงต้อง พามาฝากครูที่โรงเรียนพร้อมกับยา เด็กส่วนมากจะเชื่อฟังครู และยอมกินยาได้ง่ายกว่าเมื่ออยู่ที่บ้าน

นอกจากการตรวจสอบสภาพในตอนรับเด็กจากผู้ปกครองแล้ว ครูควรตรวจสอบสภาพเด็กอย่างละเอียดอีกครั้งหนึ่งในเวลาเข้าแถวหลังเคารพธงชาติ

2. การตรวจสอบสภาพเด็กในเวลาเข้าแถวหลังเคารพธงชาตินั้น ครูควรตรวจสอบทุกวัน โดยดูส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ดังต่อไปนี้

1. ผม
2. เล็บ
3. ฟัน
4. ผิวหนัง
5. ครูควรสังเกตและตรวจดูนัยน์ตาของเด็ก
6. หู
7. เครื่องแต่งกาย

การดูแลเด็กเกี่ยวกับการรับประทานอาหาร

เด็กวัยนี้เป็นวัยที่ไม่อยู่นิ่ง ต้องมีการเคลื่อนไหว ทำกิจกรรมต่าง ๆ อยู่เสมอต้องใช้กำลังงานมาก ฉะนั้น จึงต้องจัดอาหารให้เด็กมีระยะถี่ ๆ อาหารที่จัดให้ในโรงเรียน ควรมี 3 มื้อ คือ

- อาหารว่างตอนเช้า ควรจัดเวลาประมาณ 10.00 น.
- อาหารกลางวัน ควรจัดเวลาประมาณ 11.30 น.
- อาหารว่างตอนบ่าย ควรจัดเวลาประมาณ 14.30 น.

มารยาทในการรับประทานอาหาร

ในการรับประทานอาหาร ครูจะต้องฝึกอบรมมารยาทให้เด็กด้วย

- ล้างมือก่อนและหลังรับประทานอาหาร เช็ดมือให้สะอาด
- ไม่คุยกันขณะรับประทานอาหาร
- ไม่เคี้ยวเสียงดัง ไม่รับประทานอาหารอย่างมูมมาม
- ไม่เคาะโต๊ะ ช้อน หรือชาม จาน

- รับประทานอาหารให้หมดก่อน อย่าเหลือทิ้ง
- ไม่เลือกอาหาร
- ฯลฯ

มารยาทเหล่านี้ เป็นสิ่งที่ครูจะต้องฝึกเด็ก แต่ก็อย่าจุกจิกจู้จี้เกินไป จนเด็กต้องคอยระวังตัวตลอดเวลา จนทำให้หมดอร่อยในรสอาหาร

การขยับถ่าย

1. กำหนดเวลาให้แน่นอน

โดยปกติ เด็กมักจะถ่ายอุจจาระมาจากทางบ้านในตอนเช้า จึงไม่มีใครมีปัญหาในเรื่องนี้ นอกจากบางคนและบางครั้งเท่านั้น ที่จะเกิดกรณีฉุกเฉิน

ฉะนั้น ปัญหาเรื่องการขยับถ่ายของเด็กส่วนใหญ่ จึงเป็นเรื่องเกี่ยวกับการบัสสาวะ ครูควรฝึกให้เด็กถ่ายเป็นเวลา จนเกิดเป็นความเคยชิน โดยการกล่าวชักชวนหรือแนะนำเป็นระยะดังนี้

1. ก่อนเคารพธงชาติ เมื่อเด็กเลิกกิจกรรมต่าง ๆ เก็บของไปล้างมือ ล้างหน้า ควรให้บัสสาวะด้วย

2. หลังจากกินของว่างตอนเช้า เมื่อเด็กไปดื่มน้ำ ล้างมือ เตรียมตัวนอน ครูควรแนะนำให้เด็กบัสสาวะครั้งหนึ่ง ครั้งนี้เป็นครั้งสำคัญมาก ถ้าหากไม่บัสสาวะ เด็กอาจนอนไม่หลับ หรือบัสสาวะรดที่นอนได้

3. หลังจากตื่นนอนแล้ว เด็กอาจน้ำก็อาจบัสสาวะได้

4. ก่อนกลับบ้าน ถ้าผู้ปกครองมารับเช้า เด็กอาจต้องบัสสาวะอีกครั้ง

ครูจะต้องคอยดูแลและสังเกต และแนะนำให้เด็กไปห้องน้ำตามระยะเวลาเหล่านี้ ทำบ่อย ๆ จนเด็กเกิดความเคยชินเป็นนิสัย ไม่ควรปล่อยให้เด็กลาไปห้องน้ำหำหรือโดยไม่มีระเบียบ เพราะเด็กมักจะทำตามอย่างกัน เมื่อเห็นเพื่อนไปคนอื่นก็มักจะขอไปด้วยทำให้เสียระเบียบของห้อง

การที่ครูคอยดูแล และแนะนำให้เด็กไปห้องน้ำนี้เป็นสิ่งดี เพราะถ้าปล่อยให้เด็กปวด แล้วจึงไปห้องน้ำ อาจไม่ทันการ เด็กอาจบัสสาวะราดก็ได้ เนื่องจากความสามารถในการออกกลั้นของเด็กยังไม่มี

2. แนะนำการใช้ห้องน้ำ ห้องส้วม

เมื่อเด็กมาโรงเรียนในระยะแรก ๆ ครูจะต้องปรุมนิเทศให้เด็กเกิดความคุ้นเคย และรู้จักสถานที่ต่าง ๆ ในโรงเรียน และสถานที่สำคัญแห่งหนึ่งที่จะต้องแนะนำให้เด็กรู้จักก็คือ ห้องน้ำ ห้องส้วม

นอกจากแนะนำให้รู้จักว่าอยู่ที่ใดแล้ว ครูจะต้องแนะนำวิธีการใช้ห้องน้ำห้องส้วม ที่ถูกวิธีด้วยเป็นต้นว่า วิธีการนั่งบนโถส้วม ราดน้ำให้สะอาดหลังจากใช้แล้ว ฯลฯ เพื่อเด็กจะได้ช่วยกันดูแลรักษาห้องน้ำให้สะอาด และติดเป็นนิสัยที่ดีต่อไป

3. สุขภัณฑ์ที่เหมาะสมกับเด็ก

สุขภัณฑ์ใช้ในห้องน้ำห้องส้วมควรมีขนาดพอเหมาะกับตัวเด็ก ไม่ว่าจะ เป็นอ่างล้างมือ โถส้วม ฯลฯ เพราะถ้ามีขนาดใหญ่เกินไปอาจทำให้เกิดปัญหา เด็กอาจไม่กล้าขึ้นไปนั่งบนโถส้วม เพราะกลัวตก หรือเด็กอาจเหนียวอ่างล้างมือจนตกลงมา เนื่องจากสูงเกินกว่าที่เด็กจะล้างมือได้สะดวก เหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้ ถ้าใช้สุขภัณฑ์ที่ไม่เหมาะสมกับเด็ก

อ่างใส่น้ำ ไม่ควรสูงเกิน 50 ซม. เพื่อป้องกันการที่เด็กจะตกลงไปในอ่าง ในห้องน้ำควรมีราวแขวนผ้า ที่วางสบู่และขันน้ำ และต้องมีอ่างล้างมือใกล้ ๆ ส้วมด้วย

ปัจจุบันสุขภัณฑ์เหล่านี้ เริ่มมองเห็นความสำคัญ จึงได้ผลิตสุขภัณฑ์ที่มีขนาดพอเหมาะกับเด็กอนุบาล ทางโรงเรียนจึงควรเลือกชนิดที่มีขนาดพอเหมาะกับเด็ก เพื่อให้เด็กได้ใช้ห้องน้ำห้องส้วมอย่างมีความสุข และความมั่นใจในความปลอดภัยของตนเอง

4. ความสะอาด

ห้องน้ำห้องส้วม ควรจะได้รับการดูแลเอาใจใส่เรื่องความสะอาดเป็นอย่างมาก เพราะจะเป็นการปลูกฝังให้เด็กรักความสะอาดจนติดเป็นนิสัย ครูเคยสั่งสอนให้เด็กวาดน้ำให้สะอาด

ทุกครั้งหลังจากใช้ห้องน้ำห้องส้วมแล้ว แต่เมื่อเด็กเข้ามาในห้องน้ำ เห็นแต่ความสกปรก เด็กจะเกิดความรู้สึกเกียจบางคนอดกลั้นไม่ยอมถ่ายเลย บางคนอาจเข้าไปถ่าย แต่ไม่ยอมรดน้ำ เพราะความรู้สึกเกียจจะกลายเป็นนิสัยที่ไม่ดี จากสภาพห้องน้ำสาธารณะ เราจะเห็นว่า ส่วนใหญ่สกปรกมาก แม้จะมีคนคอยดูแลก็ตาม ทั้งนี้สาเหตุสำคัญมาจากการที่เราไม่ได้ปลูกฝังนิสัยที่ดีในการใช้ห้องน้ำห้องส้วมนั้นเอง

จึงเป็นหน้าที่สำคัญของครูอนุบาล ที่จะต้องปลูกฝังนิสัยที่ดีในการใช้ห้องน้ำห้องส้วม ให้เด็กแก่เด็ก เพื่อจะได้ปฏิบัติต่อไป เมื่อโตเป็นผู้ใหญ่แล้ว และสิ่งสำคัญในการปลูกฝังนิสัยที่ดีนี้ก็คือ สภาพห้องน้ำห้องส้วมในโรงเรียนควรสะอาดตา เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็ก

5. ชนิดของห้องน้ำ

ห้องน้ำของเด็กควรมีขนาดพอเหมาะกับตัวเด็ก แบ่งเป็นห้องน้ำและห้องส้วมแยกออกจากกัน เพื่อเด็กจะได้ไม่ต้องรอกันนานมากไป มีจำนวนห้องพอเหมาะกับจำนวนเด็กประมาณ 1 ห้องต่อเด็ก 20 คน

บานประตูห้องส้วมอาจจะไม่ต้องปิดสนิททั้งบาน ทำเพียงให้บัง เหลือเฉพาะช่วงคอและขาก็ได้ เป็นการประหยัด ทำให้ครูสามารถมองเห็นเด็กได้

ส่วนกลอนประตูก็ต้องระวัง อย่าใช้ชนิดที่เปิดปิดยาก เพราะอาจเกิดปัญหาที่เด็กปิดไม่ได้หรือปิดแล้วเปิดไม่ได้

พื้นห้องควรลาดปูนหรือปูกระเบื้อง มีที่ระบายน้ำ พื้นควรขัดอยู่เสมอ อย่าให้ลื่น อาจทำให้เด็กหกล้ม เป็นอันตราย

ผนังห้อง ควรใช้สีอ่อน เย็นตา และสว่าง

6. แสงสว่าง

ห้องน้ำควรมีแสงสว่างจากธรรมชาติ เพื่อช่วยให้ความสว่างช่วยฆ่าเชื้อโรค ระบายอากาศห้องน้ำห้องส้วมจึงควรมีลักษณะโปร่ง มีช่องระบายอากาศ และควรมีไฟฟ้าไว้บ้าง เพื่อจะได้ใช้ในวันที่อากาศมืดมิดแล้ว

ห้องน้ำห้องส้วม ควรอยู่ในอาคารเดียวกับห้องเรียนเด็ก โดยอยู่ปลายสุดของอาคาร ถ้าหากอยู่ต่างหากก็ควรอยู่ใกล้อาคารเรียน มีทางเดินติดต่อซึ่งมีหลังคา

7. สุขนิสัยในการใช้ห้องน้ำ

ครูต้องพยายามสร้างสุขนิสัยที่ดีในการใช้ห้องน้ำให้แก่เด็ก เป็นต้นว่าก่อนใช้ห้องน้ำ จะต้องราดน้ำก่อน เพราะอาจมีผู้อื่นทำสกปรกไว้ หลังจากถ่ายแล้วก็ต้องราดน้ำอีกครั้งให้สะอาด เมื่อออกจากห้องน้ำแล้วจะต้องล้างมือ เช็ดมือให้สะอาด ต้องพยายามฝึกบ่อย ๆ จนเด็กทำเป็นนิสัย

การอาบน้ำ

การให้เด็กอาบน้ำก่อนนอน หรือหลังตื่นนอนตอนกลางวัน จะช่วยให้เด็กมีร่างกายสดชื่น แจ่มใส แต่ในปัจจุบันบางโรงเรียนมิได้ทำแล้ว เนื่องจากความไม่สะดวกหลายประการ แต่อย่างไรก็ตาม หากจะให้เด็กอาบน้ำก็เป็นการดี ครูควรปฏิบัติดังนี้ คือ

1. ตรวจสอบเด็กก่อนว่า สุขภาพปกติหรือไม่ ถ้าหากตัวอุ่นหรือมีไข้ก็ไม่ควรให้เด็กอาบน้ำ
2. ให้เด็กช่วยตัวเองในขณะอาบน้ำ แต่ครูต้องคอยดูแลด้วย ไม่ใช่ปล่อยให้เด็กอาบน้ำเองโดยครูไปอยู่ที่อื่น เพราะเด็กอาจเล่นน้ำกันอย่างไม่มีระเบียบ หรืออาจเกิดอันตรายได้ เช่น หัวที่มกลงไปในอ่างน้ำ หรือตกน้ำสาตกันจนสำลักน้ำ ทำให้เป็นหวัดได้ง่าย
3. ดูแลอุปกรณ์ในการอาบน้ำให้ครบ เด็กควรมีอุปกรณ์ของตัวเอง ได้แก่ ชันน้ำ สบู่ ผ้าเช็ดตัว แป้ง หรือ
4. ดูแลพื้นห้องน้ำอย่าให้ลื่น เด็กอาจทกล้มเป็นอันตราย

การพักผ่อนและการนอน

เด็กวัยอนุบาลต้องการพักผ่อนไม่น้อยกว่ากิจกรรมอื่น ๆ เพราะเด็กจะใช้เวลาส่วนใหญ่ในการเล่น เมื่อเหนื่อยร่างกายก็ควรจะได้รับพักผ่อน การได้พักผ่อนให้พอเหมาะกับเวลา จะช่วยให้เด็กมีพัฒนาการที่ถูกต้องตามหลักวิชา

การพักผ่อนนี้ไม่ได้หมายถึงการนอนแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังหมายถึง การพักผ่อนในระหว่างกิจกรรมด้วย ดังจะได้กล่าวถึงอย่างละเอียดดังต่อไปนี้

1. การพักผ่อนในระหว่างกิจกรรม

กิจกรรมที่จัดให้เด็กอนุบาลในห้องเรียนมีหลายอย่าง มีทั้งกิจกรรมเสรีที่让孩子เลือกเล่นได้ตามใจชอบ เป็นต้นว่า งานศิลปะสร้างสรรค์ตามโต๊ะต่าง ๆ หรือมุมต่าง ๆ ในห้องเรียน และกิจกรรมเสริมทักษะ อันได้แก่คณิตศาสตร์และภาษา ในขณะที่เด็กทำกิจกรรมเหล่านี้ เด็กจะต้องใช้ความคิด กล้ามเนื้อ และทุ่มเทความสนใจให้กับสิ่งที่เขาชอบ ฉะนั้นจึงต้องจัดเวลาให้เด็กได้พักผ่อนบ้าง เพื่อมิให้เด็กเหนื่อยจนเกินไป

การพักผ่อนในระหว่างกิจกรรมสำหรับเด็ก ควรเป็นสิ่งต่อไปนี้

ก. รูปภาพ เมื่อเห็นว่าเด็กคนใดหรือกลุ่มใดทำกิจกรรมมานานแล้ว ตั้งแต่เริ่มเข้าเรียนเราอาจหันความสนใจของเด็กให้ดูรูปภาพสวย ๆ หรือสมุดภาพ ซึ่งครูทำไว้สำหรับเด็ก โดยเฉพาะการดูสมุดภาพนี้อาจให้เด็กนั่งบนเสื่อหรือเก้าอี้ผ้าใบตัวเล็ก ๆ ที่มุมใดมุมหนึ่งของห้องก็ได้ การทำเช่นนี้จะทำให้เด็กได้พักผ่อนชั่วระยะหนึ่ง

ข. การฟังเสียงดนตรี ครูอาจใช้เทป แผ่นเสียง วิทยุ หรือครูร้องเพลง หรือให้เด็กคนใดคนหนึ่งทั้งห้องเรียนร้องเพลง ก็จะช่วย让孩子ได้พักผ่อนเช่นกัน เด็ก ๆ ส่วนมากสนใจดนตรีและเพลงมาก ยิ่งถ้าครูฝึกให้รู้จักฟังและอธิบายให้เด็กเข้าใจเด็กจะชอบมาก และเป็น การคลายเครียดจากกิจกรรมต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

ค. การฟังนิทาน เด็กวัยอนุบาลชอบฟังนิทานมาก เพราะเขากำลังมีความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ รอบตัวดีขึ้น แม้ครูจะเล่านิทานเรื่องเก่าที่เขาเคยฟังแล้ว เขาก็ยังชอบฟังอยู่นั่นเอง นิทานที่ครูนำมาเล่าเพื่อให้เด็กได้พักผ่อนระหว่างกิจกรรม ไม่ควรเป็นเรื่องที่ตื่นเต้นมากเกินไป เพราะจะทำให้เด็กเกิดความเครียด แทนที่จะได้พักผ่อน

ง. การฟังเสียงธรรมชาติ บางครั้งครูอาจพานักเรียนออกไปนอกห้องเรียนที่ได้ต้นไม้ใหญ่ๆ เพื่อให้เด็กนั่งเฝ้านิ่งๆ ฟังเสียงธรรมชาติ จากเสียงนกร้อง ไบไม้ไหว เสียงลมพัด เหล่านี้ทำให้เด็กได้พักผ่อนเช่นกัน

2. การนอน

ในที่นี้หมายถึงการนอนหลังจากรับประทานอาหารกลางวัน คือตั้งแต่เวลาประมาณ 12.00 น. ถึง 13.00 น.

การนอนขงนี้เป็นการพักผ่อนที่จำเป็นและสำคัญยิ่งสำหรับเด็กอนุบาล เพราะเด็กที่นอนน้อยหรือนอนไม่หลับ จะทำให้ร่างกายเจริญเติบโตช้า ร่างกายอ่อนแอ ไม่ร่าเริงแจ่มใสเท่าที่ควร ไกร่อง่ายหงุดหงิด ฉะนั้นครูอนุบาลจึงควรจะดูแลเด็ก และฝึกให้เด็กได้นอนหลับในเวลานี้จนเป็นนิสัย

ครูอนุบาล ควรจัดหาหรือสร้างบรรยากาศในห้องนอนของเด็กให้เด็กมีความรู้สึกสบายใจและหลับไปได้อย่างมีความสุข สิ่งที่ครูควรจะต้องดูแลได้แก่

1. ความสะอาดของเครื่องนอนควรเอาที่นอนหรือเสื่อและหมอน ออกมาผึ่งแดดบ้างไม่ให้เหม็นอับ
2. ความสะอาดของพื้นห้อง
3. อากาศถ่ายเทสะดวก
4. ถ้ามีแสงสว่างมากเกินไปจะทำให้เด็กนอนไม่หลับ อาจเข้บม่านติด
5. อย่าให้มีเสียงและกลิ่นรบกวนขณะเด็กนอน
6. ตกแต่งห้องนอนด้วยรูปภาพหรือเครื่องแขวนอื่น ๆ ถ้าหากใช้ห้องเรียนเป็นห้องนอนก็ควรจัดสภาพในห้องให้น่านอน

3. ข้อควรปฏิบัติก่อนนอน

ก่อนที่เด็กจะเข้านอน ควรให้เด็กได้บัสสวาระก่อน ถ้าหากมีชุดนอนก็ให้เปลี่ยนเสื่อผ้าด้วย

สำหรับชุดนอนนี้ ถ้าสามารถมีก็ได้ เพราะเป็นเสื่อผ้าหลวม ๆ เด็กจะเย็นสบายไม่อึดอัด แต่ถ้าไม่มีก็ไม่เป็นไร แต่ครูอาจจะให้เด็กถอดเข็มขัด หรือกระดุมแถวเอวและคอกออก เพื่อให้เด็กไม่อึดอัดก่อนเวลานอน

ครูควรฝึกให้เด็กช่วยตนเองในการปูที่นอน จัดที่นอนเอง แม้ว่าเมื่ออยู่ที่บ้านจะไม่เคยทำแต่เด็กจะเชื่อฟังครู ขอมปฏิบัติตามด้วยดี

ก่อนนอน ควรให้เด็กสวดมนต์ไหว้พระ เพื่อให้เด็กรู้จักการกราบไหว้ และเป็น การปลูกฝังให้เด็กได้ระลึกถึงเรื่องความผูกพันทางศาสนากับชีวิตประจำวันเบื้องต้น เด็กจะรู้สึกอบอุ่น

เมื่อทราบว่าคุณแม่พร้อมคุ้มครองเด็กดีให้ปลอดภัยเสมอ การสวดมนต์นี้อาจให้เด็กกล่าวมนโม 3 จบ และระลึกถึงคุณพระศรีรัตนตรัยก็พอ

ขณะที่เด็กนอน ครูควรคอยดูแล ถ้าเด็กบางคนนอนไม่หลับ ก็ไม่ต้องบังคับ เพียงแต่คอยดูแลไม่ให้รบกวนเพื่อน ๆ เท่านั้น หรือถ้าจะเปิดเพลงเบา ๆ จนหลับไปเองก็ได้
ข้อปฏิบัติ เด็กก่อนนอน

1. สวดมนต์ก่อนเข้านอน เมื่อสวดเสร็จแล้วให้เด็กนั่งสงบสัก 1 นาที เพื่อให้เด็กสงบใจแต่อย่าให้นานเกินไป เพราะเด็กจะเบื่อ
2. อาจเปิดวิทยุให้ฟังเพลง หรือครูร้องเพลงให้ฟังเบา ๆ หรือครูอาจเล่านิทานที่จะให้เด็กนอนไม่ไขว่เรื่องตื่นเต้น
3. เด็กที่นอนไม่หลับ ครูอาจเข้าไปนั่งใกล้ ๆ ทำเป็นไม่รู้ไม่ชี้ หรือบางทีครูอาจเกาะแขนลูบหลังให้บ้าง พร้อมทั้งชมว่าเป็นเด็กดี และกำลังจะหลับแล้ว
4. ก่อนนอนครูอาจให้เด็กบริหารร่างกายง่าย ๆ เช่น ยกแขนข้างหนึ่ง ยกขาไปทางโน้น ยกขามาทางนี้ แขนกับขามายอยู่ที่พื้น มีอวาทที่บนตัว ฯลฯ จนนอนราบในท่าที่สบาย

ข้อควรปฏิบัติหลังตื่นนอน

เมื่อเด็กตื่นนอนแล้ว สิ่งที่ควรให้เด็กปฏิบัติ คือ

1. เก็บที่นอนให้เรียบร้อย
2. อาบน้ำหรือล้างหน้า เข้าห้องน้ำ การอาบน้ำหรือล้างหน้าจะช่วยให้เด็กสดชื่นแจ่มใสไม่งัวเงีย
3. เมื่อเปลี่ยนเสื้อผ้าจากชุดนอนมาเป็นชุดนักเรียน ทานบิง ทวีมม เตรียมตัวพร้อมที่จะกลับบ้าน

สิ่งที่ครูจะต้องระวังคือ เมื่อเด็กเข้าไปล้างหน้าหรืออาบน้ำ เด็กมักจะเข้าไปเล่นกันตักน้ำสาดกันบ้าง บางคนอาจเตะน้ำสปรกกระเด็นใส่เพื่อนหรือ อาจผลักกันทกล้ม ครูจะต้องเข้าไปดูแลเด็กในห้องน้ำด้วย เพื่อป้องกันอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้น

การเล่น

การเล่นในวัยนี้ อาจไม่ยึดยาวนานนัก เคี้ยวทะเลาะกัน หรือเลิกไปเล่นอย่างอื่น การรวมกลุ่มของเด็กก็มักจะยังไม่แยกเพศ เล่นร่วมกันทั้งหญิงและชาย แต่ถ้าจะมีกลุ่มบ้างก็มักจะเป็นกลุ่ม เด็กชาย

การแต่งตัว

เด็กอนุบาลบางคนสามารถช่วยเหลือตนเองในเรื่องการแต่งตัวได้ เพราะได้รับการฝึกหัดจากทางบ้านแล้ว แต่บางคนอาจทำไม่เป็นเลย เพราะทางบ้านทำให้หมดแล้วทุกอย่าง เมื่อเด็กมาโรงเรียน ครูจะต้องฝึกให้เด็กช่วยตนเองในการแต่งตัวให้ได้ เนื่องจากเด็กมีจำนวนมาก ครูไม่สามารถที่จะทำให้เด็กทุกคนได้อย่างทั่วถึง

สิ่งที่ครูควรปฏิบัติเพื่อฝึกให้เด็กแต่งตัวได้เอง

1. อธิบายถึงวิธีการถอด ใส่กระดุม ถอดเสื้อ กางเกง กระโปรง เมื่อเด็กมาโรงเรียนใหม่ ๆ รวมทั้งสาธิตให้ดูด้วย
2. พยายามให้ความรู้แก่ผู้ปกครองในเรื่องการเลือกเสื้อผ้าให้เด็กอย่างเหมาะสม เช่น ไม่ใช้กระดุมเม็ดเล็กเกินไปจนเด็กถอดไม่ถนัด ไม่ติดกระดุมหลังให้เด็ก แม้จะเป็นแบบเสื้อที่สวยงาม เพราะเด็กจะถอดไม่ได้หรือเสื้อผ้าที่รัดคับตัวเกินไปจะทำให้เด็กอึดอัดเมื่อสวมใส่ ฯลฯ แต่การให้ความรู้นี้ครูต้องระมัดระวังถ้อยคำใช้ อย่าให้ผู้ปกครองเกิดความรู้สึกว่าเรากำลังสอนเขา หรือเขาไม่รู้เรื่องเด็กของเขาเลย
3. จัดเกมให้เด็กได้เล่นแข่งขัน เป็นเกมที่เกี่ยวข้องกับการแต่งกาย เช่น แข่งขันให้เด็กถอดกระดุมเครื่องเล่นที่ทำไว้ ใครเสร็จก่อนก็ชนะ (เครื่องมือของมอนเตสซอรี ก็มี)
4. ที่มุมบ้าน ครูอาจจัดให้มีตุ๊กตาที่สามารถเปลี่ยนถอดเสื้อผ้าได้ และเสื้อผ้าเหล่านี้จะติดกระดุมบ้าง รูดซิปบ้าง ผูกโบว์บ้าง เด็กจะมาเล่นตุ๊กตา และเปลี่ยนเสื้อผ้าให้ ทำให้เกิดความชำนาญ สามารถนำความรู้มาใช้แต่งตัวเองได้

นอกจากนี้ ที่มุมนี้ครูยังอาจนำเสื้อผ้าผู้ใหญ่ที่ไม่ใช้แล้วมาแขวนไว้ให้เด็กเล่นสมมติ เด็กจะทดลองถอด-ใส่เสื้อผ้าตนเองเช่นกัน

5. ปัญหาอีกอย่างหนึ่งคือ ถุงเท้า เด็กอนุบาลมักจะทำหายเป็นประจำ หรือไม่ก็สับคู่กับของคนอื่น ผู้ปกครองมักจะมาต่อว่าครูว่าไม่ดูแล ครูควรจะหาทางแก้ไข โดยการให้เด็กถอดถุงเท้าแล้วยัดใส่ในรองเท้าของคนให้ลึก ๆ เพื่อถุงเท้าจะไม่หลุดหาย

หลักในการแต่งตัวเด็กที่เหมาะสม

1. แต่งตัวให้เหมาะสมกับฤดูกาล สภาพอากาศ
2. สะดวกในการถอด-ใส่ด้วยตนเอง ไม่ควรติดกระดุมหลัง หรือใช้กระดุมเม็ดเล็กจิวเกินไป เพราะเด็กช่วยตัวเองไม่ได้หรือทำไม่ถนัด
3. ชุดไม่คับจนเกินไป จนเด็กรำคาญ (มัณฑนา เทศวิศาล อ้างถึงในสำนักงานการศึกษาท้องถิ่น 2532: 126-135)

หลักการวัดประเมินผลการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษา

การวัดและการประเมินผลในระดับก่อนประถมศึกษา มีสิ่งที่จะต้องคำนึงถึงดังต่อไปนี้

1. ควรวัดและประเมินผลพัฒนาการและความพร้อมในการเรียน เป็นรายคนและรายองค์ประกอบ ทั้งนี้เพราะการเสริมสร้างพัฒนาการและความพร้อมในการเรียน เป็นเรื่องของแต่ละคน การรายงานทั้งชั้นจะเป็นความพร้อมทั้งชั้น ไม่สามารถจะทราบได้ว่าใครพร้อมหรือไม่พร้อมบ้าง อีกประการหนึ่งการวัดและประเมินผลพัฒนาการควรทำเป็นรายองค์ประกอบ เพื่อจะทราบว่าใครยังไม่พร้อมองค์ประกอบใดจะได้เสริมสร้างองค์ประกอบนั้นโดยตรง
2. ผลของการวัดและประเมิน เป็นการอธิบายภาพของเด็กในขณะนั้นเท่านั้น เป็นการอธิบายจุดเด่น จุดด้อยของเด็กในขณะที่ทำการวัดและประเมิน มิใช่แสดงว่าเด็กจะพร้อมหรือไม่พร้อม เช่นนั้นตลอดไป เพราะเด็กยังเล็กและอยู่ในวัยที่จะพัฒนาเปลี่ยนแปลงอีกเป็นอันมาก และแบบแผนพัฒนาการของเด็กแต่ละคนย่อมแตกต่างกันไป อาจจะช้าบ้างเร็วบ้าง สักระยะเวลาหนึ่งเด็กจะมีพัฒนาการเกิดขึ้นเองถ้าเป็นเด็กปกติ นั่นคือในการวัดและประเมินผลพัฒนาการ อย่าใส่ใจว่าเด็กจะเป็น เช่นนั้นตลอดไป เด็กยังอยู่ในวัยที่เปลี่ยนแปลงอีกเป็นมาก
3. หลักการและวิธีการจัดการศึกษาระดับก่อนประถม คือ เสริมสร้างพัฒนาการและความพร้อมในการเรียน ไม่ว่าจะจัดการเรียนการสอนเป็น 3 ปี 2 ปี หรือปีเดียวก็ตาม มวลประสบการณ์ที่สร้างขึ้นไม่ว่าจะเป็นแบบหน่วยการเรียนหรือแผนการสอนรายวัน เนื้อหาสาระเป็น

ความรู้มีความสำคัญในการก่อให้เกิดการเรียนรู้ แต่ความสามารถด้านสติปัญญาเพื่อหาความรู้และ นำความรู้มาใช้ในการแก้ปัญหาตนเองและสังคมมีความสำคัญมากกว่าตัวความรู้เฉย ๆ ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายของการศึกษาสำหรับเด็ก ดังนั้นในการประเมินจะประเมินพัฒนาการด้านสติปัญญาเป็นหลัก สมุดประจำชั้นของการศึกษาระดับนี้จึงวัดและประเมินผลพัฒนาการด้านสติปัญญา และความพร้อมในการเรียน ไม่ประเมินความรู้ ความจำเนื้อหาในแผนการสอน

4. แท้จริงแล้วพัฒนาการและความพร้อมในการเรียนทุกด้านมีธรรมชาติบูรณาการกัน แต่ในการวัดและประเมินจะวิเคราะห์แยกพัฒนาการและความพร้อมในการเรียนออกเป็นพฤติกรรมย่อย เพื่อให้ครูทราบว่า จะเสริมสร้าง วัดและประเมินอะไรบ้าง อย่างไรก็ตาม กลุ่มพฤติกรรมย่อยยังมี ปัญหาเรื่องขอบเขตความกว้าง-แคบอีกเช่นกัน ดังนั้น จึงจัดทำแนวการวัดและประเมินไว้เพื่อให้ครูสามารถคาดคะเนขอบข่ายของพฤติกรรมได้เท่านั้น

5. ไม่ควรนำผลการวัดและประเมินหรือการทดสอบความพร้อมในการเรียนใช้คัดเลือก เด็กเข้าเรียนชั้นประถมปีที่ 1 เพราะเป็นการใช้ผลการประเมินที่มีวัดดูประสงค์ (สำนักงานการศึกษาท้องถิ่น 2532: 105) และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528: 11) เสนอ เกี่ยวกับการวัดและประเมินผลดังนี้

1. การสังเกต

1.1 ครูสังเกตเด็กขณะเล่น เรียนและทำงาน การสังเกตโดยสม่ำเสมอ ทั้งเป็นหมู่คณะ เป็นรายบุคคล เพื่อทราบความเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการด้านต่าง ๆ เมื่อมีอะไรผิดปกติขึ้นในตัวเด็ก ครูจะได้ทราบ เข้าใจสาเหตุและแก้ไขปัญหานั้นได้ ดังนั้น ครูควรใช้วิธีสังเกตเป็นพื้นฐานและควรจดบันทึกไว้เพื่อกันลืม เนื่องจากเด็กวัยนี้ยังไม่สามารถเข้าใจตนเองพอ จะบอกเล่าความต้องการอันแท้จริงให้ผู้ใหญ่เข้าใจได้

1.2 ควรสังเกตเด็กเป็นรายบุคคลทุกครั้งที่จัดประสบการณ์ให้แก่เด็ก

1.3 ควรมีแบบบันทึกการสังเกต โดยมีรายการเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ควรสังเกตของเด็กแต่ละคนไว้ด้วย.

1.4 ควรบันทึกข้อบกพร่อง ข้อดีและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขหรือส่งเสริมพฤติกรรมของเด็กไว้ด้วย

2. การสนทนา วิธีนี้ใช้ได้ตั้งแต่เริ่มต้นสอน กำลังสอน และหลังจากสอนแล้ว

2.1 ชักถามเรื่องราวและประสบการณ์ตามที่เด็กได้พบเห็น

2.2 ถ้าจะประเมินผลการสนทนา ควรจะจัดเป็นอันดับ ตีมาก ตี พอใช้ เด็กคนใดที่จะต้องแก้ไขหรือส่งเสริมควรบันทึกไว้ในช่องหมายเหตุ

3. การตรวจผลงาน วิธีนี้ได้จากการนำผลงานของเด็ก เช่น สมุดทำงาน ภาพเขียน สิ่งประดิษฐ์ ฯลฯ มาตรวจ ทั้งนี้โดยจัดเป็นกลุ่มตามอันดับคุณภาพของงานควรมี 4-5 อันดับ คือ ตีมาก ตี ปานกลาง อ่อน อ่อนมาก หรือตี ปานกลาง อ่อน การจัดอันดับคุณภาพ เพื่อจะได้ดูความเคลื่อนไหวทางการพัฒนาการของเด็ก ถ้าเด็กอยู่ในอันดับตี แสดงว่าการเรียนมีผลดี เป็นที่ต้องการ ตรงข้ามถ้าเด็กอยู่ในอันดับ ต่ำ ครูต้องรีบแก้ไขปรับปรุงการเรียนการสอน ควรจะได้เก็บผลงานของเด็กไว้ เพื่อเปรียบเทียบพัฒนาการของเด็กแต่ละครั้ง และเพื่อให้เด็กได้มีโอกาสประเมินผลตนเองทราบข้อบกพร่องของตนเอง เป็นการสะดวกในการแก้ไขปรับปรุงเด็กได้ง่ายขึ้นด้วย

4. การใช้ข้อสอบปากเปล่า วิธีนี้เหมาะสมกับเด็กระดับก่อนประถมศึกษา ซึ่งยังอ่านและเขียนหนังสือไม่ได้ ครูควรปฏิบัติดังนี้

4.1 สร้างบรรยากาศให้สนุกสนาน น่าสนใจ และเป็นกันเอง

4.2 ควรเตรียมข้อสอบไว้ล่วงหน้าว่าจะถามอะไร และถามอย่างไร ข้อสอบอาจจะเป็นรูปภาพ หรือของจริง ทั้งนี้เพื่อความยุติธรรม จะได้ถามเด็กในเนื้อหาชุดเดียวกัน ควรลำดับเนื้อเรื่องให้เป็นที่น่าสนใจ และต่อเนื่องกันด้วย

4.3 ควรใช้วิธีนี้อย่างน้อยภาคเรียนละครั้ง เพื่อทราบผลการพัฒนาการทางด้านสติปัญญาของเด็ก

4.4 การบันทึกการประเมินผลใช้แบบการจัดอันดับคุณภาพ

5. การใช้ข้อทดสอบ ใช้สอบเด็กเพื่อบันทึกคะแนนไว้เป็นหลักฐาน

5.1 ควรใช้วิธีนี้อย่างน้อยภาคเรียนละครั้ง

5.2 ควรจัดข้อทดสอบให้มีคุณภาพเหมาะสมกับเด็ก และควรคำนึงถึงสิ่งเหล่านี้ คือ ภาพชัดเจน เนื้อหาตรงกับวัตถุประสงค์ที่สอน

การประเมินเด็กระดับก่อนประถมศึกษาชั้น จะเลือกใช้วิธีประเมินผลแบบไหน ขึ้นอยู่กับลักษณะวิชา วัยของเด็ก ตลอดจนความมุ่งหมายของการประเมินผลแต่ละคราว ซึ่งควรพิจารณานำวิธีประเมินผลมาใช้ให้เหมาะสม ควรใช้วิธีสังเกต สนทนาและตรวจผลงาน ให้มาก สำหรับข้อทดสอบควรใช้น้อยที่สุด และควรใช้ในบางประสพการณ์เท่านั้น การจัดน้ำหนักในการวัดผลควรใช้เกณฑ์ดังนี้

วิธีวัดผล	ชั้น เด็กเล็ก	
	ภาคเรียนที่ 1	ภาคเรียนที่ 2
1. การสังเกต	50%	40%
2. การสนทนา	30%	30%
3. การตรวจผลงาน	10%	10%
4. การใช้ข้อทดสอบปากเปล่า	10%	10%
5. การใช้ข้อทดสอบ	-	10%
รวม	100%	100%

นอกจากนี้ ฉันทนา ภาคบงกช (มปป.: 3-31) ได้เสนอกระบวนการในการ พัฒนาการของเด็กก่อนประถมศึกษา ไว้ 4 ชั้น ดังนี้คือ

1. ชั้นศึกษาพฤติกรรมเด็ก ชั้นนี้จะต้องใช้เทคนิคการศึกษาเด็กตามรูปแบบของ ประสพการณ์ อันได้แก่ การสังเกต การสนทนา การสะสมผลงาน และการทดสอบด้วยวาจา เป็นการประเมินพัฒนาการด้านต่างๆ คือ ร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา

2. ชั้นบันทึกและสรุปพฤติกรรมเด็ก ครูจะต้องจดบันทึกผลการประเมินในด้านต่าง ๆ จากชั้นที่ 1 โดยไม่ใส่ความคิดเห็นส่วนตัวของผู้บันทึกลงไป ทั้งนี้ต้องสังเกตในหลาย ๆ สถานการณ์ และหลาย ๆ ครั้ง เพื่อรู้จักเด็กในด้านต่าง ๆ เพียงพอที่จะนำไปสรุปเพื่อประเมิน พัฒนาการต่อไป และหลังจากได้ทำการศึกษาพฤติกรรมเด็กนานพอสมควรแล้ว ก็สรุปได้ว่า

เด็กมีความสามารถแต่ละด้านอย่างไรบ้าง โดยการนำความสามารถของเด็กไปเปรียบเทียบกับแบบประเมินพัฒนาการต่อไป

3. ขึ้นบันทึกแบบประเมินพัฒนาการ แบบประเมินพัฒนาการ คือ เครื่องมือซึ่งรวบรวมพฤติกรรมสำคัญที่เด็กแต่ละวัยสามารถกระทำได้ เรียงลำดับจากง่ายไปหายาก เมื่อนำความสามารถของเด็กมาเทียบกับระดับความสามารถในแบบประเมินพัฒนาการจะช่วยให้รู้ว่าเด็กมีความสามารถด้านต่าง ๆ เร็วหรือล่าช้ากว่าขั้นพัฒนาการเพียงใด แต่การประเมินตามแบบประเมินพัฒนาการนี้มีข้อควรระวังว่าเด็กทุกคนต้องมีพัฒนาการทุกด้านสูงเท่าเทียมแบบประเมินพัฒนาการ เพราะเด็กแต่ละคนมีความสามารถด้านต่าง ๆ แตกต่างกัน ดังนั้นการประเมินพัฒนาการโดยใช้แบบประเมินพัฒนาการช่วยให้รู้ว่า เด็กแต่ละคนมีพัฒนาการแต่ละด้านอย่างไร เพื่อเป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมต่อไป

4. ขึ้นพิจารณาจัดประสบการณ์สำหรับเด็ก หลังจากบันทึกลงในแบบประเมินพัฒนาการแล้ว ผลการประเมินนี้สามารถใช้เป็นแนวในการจัดประสบการณ์ สำหรับเด็กได้เป็นอย่างดี ซึ่งมีข้อควรปฏิบัติ คือ

4.1 ถ้าพบว่าเด็กอยู่ในพฤติกรรมในระดับ "ทำได้" แสดงว่าเด็กมีความคล่องแคล่ว หรือมีพฤติกรรมที่มั่นคง ครูควรจัดกิจกรรมให้เด็กได้ฝึกทักษะที่ยากขึ้น

4.2 ถ้าพบว่าเด็กมีพฤติกรรมอยู่ในระดับ "ทำไม่ได้" แสดงว่าเด็กยังมีพฤติกรรมไม่มั่นคง หรือไม่คล่อง เด็กควรได้รับการฝึกฝนทักษะที่ง่ายขึ้น

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการติดตามผลการดำเนินงานโครงการการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2530: 1-9) สรุปปัญหาการดำเนินงานได้ดังนี้

1. ด้านครูผู้สอน ครูขาดประสบการณ์ ขาดความรู้ความสามารถในการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ การใช้แผนการจัดประสบการณ์ ตลอดจนเทคนิคพื้นฐานของการสอนเด็กปฐมวัย เช่น เพลง นิทาน กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ การเล่นกลางแจ้ง การเก็บเด็ก ขาดความกระตือรือร้นที่จะปรับปรุงตนเอง และมีการขาดแคลนครูผู้สอนในบางท้องถิ่น

2. ด้านผู้บริหาร ผู้บริหารไม่เข้าใจนโยบาย หลักการ และวิธีการจัดการศึกษา ระดับก่อนประถมศึกษา

3. ด้านการอบรม ระยะเวลาในการอบรมครูผู้สอนน้อย ควรจัดอบรม 5-6 วัน

4. ด้านผู้ปกครอง ผู้ปกครองมีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ เก็บเงินบำรุงการศึกษาไม่ได้ ผู้ปกครองต้องการให้สอนอ่าน-เขียน

5. ด้านวัสดุ อุปกรณ์ และสื่อประกอบการจัดกิจกรรม ขาดงบประมาณสนับสนุน ห้องเรียน ทำให้การจัดสภาพการเรียนการสอนไม่ดีเท่าที่ควร

6. ด้านการนิเทศ ติดตามผล ทำการนิเทศไม่ทั่วถึง ขาดงบประมาณการนิเทศ

7. ความพร้อมของโรงเรียนอนุบาล โรงเรียนอนุบาลส่วนใหญ่ยังไม่พร้อมต่อการ รับเป็นศูนย์พัฒนาบุคลากรระดับก่อนประถมศึกษา เนื่องจากบุคลากรไม่เพียงพอ ต้องทำการสอน ควบคู่ไปกับการพัฒนาบุคลากร ทำให้ครูมีภาระหนักมาก อีกทั้งวิทยากรยังขาดความมั่นใจในตนเอง ทั้ง ๆ ที่มีความรู้ดี

8. การประสานงานระหว่างโรงเรียนอนุบาลกับศึกษานิเทศก์จังหวัดยังล่าช้า ไม่คล่องตัว เนื่องจากต่างฝ่ายต่างมีภารกิจ

กองวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2527: 47) ได้ทำ การศึกษาแนวการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่จัดการศึกษาชั้นเด็กเล็กในด้านปัญหา และข้อ เสนอแนะ พบว่า

ปัญหาการบริหารงานวิชาการ คือ ผู้ปกครองไม่เข้าใจปรัชญาและวัตถุประสงค์ของ การจัดการเรียนการสอนในชั้นเด็กเล็ก ผู้บริหารขาดความเข้าใจเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของการ จัดการเรียนการสอนในชั้นเด็กเล็ก ขาดสื่อการเรียนการสอน เด็กพูดภาษาถิ่นและเข้าใจภาษาไทย น้อย ครูที่สอนชั้นเด็กเล็กขาดความชำนาญในเรื่องเด็กเล็ก โรงเรียนไม่ได้วางแผนงานวิชาการไว้

ปัญหาการบริหารงานบุคคล คือ ขาดครูผู้สอนชั้นเด็กเล็ก ครูมีประสบการณ์ในการสอน เด็กเล็กน้อยหรือไม่มีประสบการณ์เลย ผู้บริหารโรงเรียนมีความสนใจการศึกษาระดับก่อน ประถมศึกษาน้อย การประชุมปรึกษาหารือของครูชั้นเด็กเล็กระหว่างโรงเรียนน้อยมาก ขาดการ

แนะนำขั้นต้นสำหรับครูผู้สอนชั้น เด็กเล็ก

ปัญหาการบริหารงานธุรการ การเงิน และอาคารสถานที่ คือ ขาดงบประมาณที่จะจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน การจัดสรรเงินล่าช้า ห้องเรียนมีลักษณะที่ไม่เหมาะสมกับเด็กเล็ก โต๊ะม้านั่งไม่เหมาะสมกับเด็กเล็ก ไม่มีอาคารเรียนของเด็กเล็กโดยเฉพาะ

ปัญหาการบริหารงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน คือ ชุมชนไม่เข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนชั้น เด็กเล็ก ครูชั้น เด็กเล็กมีความสัมพันธ์กับชุมชนและผู้ปกครองน้อย ผู้ปกครองให้ความสนใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนน้อย

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียน คือ อบรมความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งได้จัดชั้น เด็กเล็กแก่ผู้บริหารโรงเรียน อบรมครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษาที่จะ เปิดรับ เด็กเล็ก จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนสำหรับเด็กเล็กให้พร้อม จัดโครงการประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองนักเรียนเห็นความสำคัญของการเรียนการสอนชั้น เด็กเล็ก ตลอดจนสร้างความเข้าใจการเรียนการสอนให้มากขึ้น จัดให้มีการนิเทศการเรียนการสอนชั้น เด็กเล็กอย่างสม่ำเสมอและจัดให้มีสถานที่เล่นสำหรับเด็กเล็กโดยเฉพาะ

กองวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2527: 101-102) ได้ทำการศึกษาและพัฒนาารูปแบบการจัดการเรียนการสอนชั้น เด็กเล็กในโรงเรียนประถมศึกษา พบว่า

1. รูปแบบการจัดการเรียนการสอนชั้น เด็กเล็กในโรงเรียนประถมศึกษาที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของแต่ละท้องถิ่น จะต้องมึลักษณะที่เอื้อให้ครูมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการกำหนดและสร้างโครงการและแผนการเรียนการสอน การจัดหาสื่อ รูปแบบ จะต้องผสมผสานทักษะต่าง ๆ ไว้ในบทเรียนเพื่อให้เด็กพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ ไปพร้อม ๆ กัน และ เน้นความสำคัญของการพัฒนาทักษะกระบวนการคิดของเด็ก โดยแทรกทักษะนี้ไว้ในบทเรียนหรือหน่วยการเรียนให้มากที่สุด

2. การนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนชั้น เด็กเล็กไปใช้ในโรงเรียนประถมศึกษาของแต่ละท้องถิ่นสามารถทำได้แต่ต้องมีการเตรียมครู และปรับแผนการสอนกลางให้เป็นแผนการสอนท้องถิ่น

3. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูร้อยละ 52 จัดทำตารางกิจกรรมประจำวัน ครูร้อยละ 25 สามารถทำได้ครบถ้วนตามแผนที่จัดไว้แต่ละวัน ร้อยละ 75 จัดได้ไม่ครบถ้วน สาเหตุเนื่องจากครูไม่ถนัดการใช้ภาษาถิ่น ครูมีภาระมาก และเด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกันมาก เป็นต้น เมื่อพิจารณากิจกรรมที่สอนมากที่สุด และรองลงไปตามลำดับ พบว่า ครูสร้างเสริมทักษะทางภาษามากที่สุด รองลงมา คือ ทักษะทางคณิตศาสตร์ การรับรู้ การเคลื่อนไหว และการสร้างเสริมลักษณะนิสัย สร้างเสริมสังคมนิสัย ทักษะ กระบวนการคิด เป็นทักษะที่ครูจัดกิจกรรม เพื่อฝึกน้อยที่สุด

4. การจัดสิ่งแวดล้อมและประสบการณ์การเรียนรู้ ครูร้อยละ 100 ยังไม่สามารถจัดได้ครบทุกมุมประสบการณ์ ครูร้อยละ 75 จัดมุมแบบถาวร ส่วนอีกร้อยละ 25 จัดแบบหมุนเวียนสลับกันไป มุมถาวรที่ครูจัดมากที่สุด คือ มุมหนังสือ รองลงไปตามลำดับ คือ มุมบล็อก มุมศิลปะ มุมบ้าน มุมดนตรี มุมธรรมชาติ มุมอิสระ และมุมทราย-น้ำ เป็นต้น วัสดุอุปกรณ์ตามมุมต่าง ๆ ครู ร้อยละ 80 ตอบว่า ไม่สามารถจัดหาได้ครบที่ความต้องการที่เหลือ ร้อยละ 20 ตอบว่า จัดได้ครบดีมาก มีครูร้อยละ 65 จัดให้มีเครื่องเล่นในร่มและกลางแจ้ง ตลอดจนจัดป้ายนิเทศเป็นประจำ สำหรับการจัดประสบการณ์ให้นักเรียนวางแผน ปฏิบัติภายในห้องเรียน พบว่า ครูร้อยละ 84 ใช้วิธีสนทนาวางแผนร่วมกับนักเรียน ครูร้อยละ 16 เป็นผู้นำนักเรียน ครูร้อยละ 40 จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ก่อนเลิกเรียนทุกวัน ส่วนอีกร้อยละ 60 จัดวันเว้นวัน หรือสัปดาห์ละวัน

5. พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียน พฤติกรรมของครูที่เกิดขึ้นมากที่สุด 4 ลำดับ คือ พฤติกรรมครูบรรยาย ครูถามคำถามเกี่ยวกับเนื้อหา ครูออกคำสั่งทั้งท่าทางและวาจา และครูยอมรับความรู้สึกรักของนักเรียน พฤติกรรมของครูนอกจากนี้เกิดขึ้นในอัตราส่วนน้อย คือ ต่ำกว่า ร้อยละ 10 ของพฤติกรรมทั้งหมด ส่วนพฤติกรรมของนักเรียนที่เกิดขึ้นอย่างเด่นชัดมีเพียงพฤติกรรมเดียว คือ นักเรียนแสดงการตอบสนองรับคำสั่ง

6. การจัดวัสดุอุปกรณ์ ครูได้จัดซื้อ จัดหา และผลิตวัสดุอุปกรณ์ทั้งที่เป็นสื่อการเรียนการสอน และที่เป็นวัสดุครุภัณฑ์ที่จำเป็นในห้องเรียนเป็นจำนวนมาก ตั้งแต่ของเล็กสุด คือ เมล็ดพืช จนถึงของใหญ่สุด คือ โต๊ะเก้าอี้ และตู้เก็บของ รวมทั้งสิ้น 60 รายการ ครูร้อยละ 82.8 เลือกวัสดุอุปกรณ์ตามความจำเป็นและอีกร้อยละ 17.5 เลือกตามคำแนะนำของผู้อื่น ครูร้อยละ 62.5 เป็นผู้จัดซื้อหรือจัดสร้างเอง ส่วนอีกร้อยละ 37.5 โรงเรียนได้ตั้ง

กรรมการช่วยจัดซื้อและจัดสร้าง ข้อมูลด้านการใช้วัสดุอุปกรณ์ชั้นเด็กเล็ก พบว่า ร้อยละ 66 ให้เฉพาะชั้นเด็กเล็ก ส่วนอีกร้อยละ 34 ชั้นอื่น ๆ นำไปใช้ด้วย

7. การบริการด้านสุขภาพและโภชนาการแก่นักเรียน ครูร้อยละ 73 ตรวจสอบภาพนักเรียนเป็นรายวัน ส่วนร้อยละ 27 ตรวจสอบรายสัปดาห์และมีบัตรบันทึกสุขภาพด้วย ครูร้อยละ 45 มีเจ้าหน้าที่อนามัยมาช่วยตรวจสอบสุขภาพเด็กได้ด้วย มีชั้นเด็กเล็กที่จัดอาหารกลางวันให้เด็กคิดเป็นร้อยละ 27 ที่จัดเฉพาะนมและอาหารว่าง คิดเป็นร้อยละ 25 และร้อยละ 2 จัดทั้งอาหารกลางวันและอาหารว่าง

กอบกมล พรหมมา (2529: ฉ) ได้ทำการศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารและครูอนุบาล เกี่ยวกับการนิเทศภายในโรงเรียน สำหรับครูอนุบาลในด้านปัญหาและข้อเสนอแนะ พบว่า

1. ปัญหาทางโรงเรียนอนุบาลขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในการนิเทศภายในโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งขาดบุคลากรที่มีความรู้ในการนิเทศฝ่ายอนุบาลขาดความสนับสนุนงานด้านอนุบาล
2. ปัญหาด้านครูอนุบาล ครูอนุบาลต้องรับผิดชอบเด็กในชั้นมากเกินไป ครูขาดความกระตือรือร้น ครูไม่ให้ความร่วมมือ ครูไม่เข้าใจการนิเทศจึงเกิดการต่อต้านและไม่ยอมรับ
3. ปัญหาด้านนโยบายการจัดการศึกษาของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดที่เน้นระดับประถมศึกษามากกว่าระดับอนุบาลในโรงเรียนอนุบาลเอง และปัญหาการโอน การย้ายครูทำให้ทางโรงเรียนไม่ได้รับครูที่มีวุฒิการศึกษาทางด้านอนุบาล ทำให้เกิดการขาดแคลนครูสอนระดับอนุบาล
4. ปัญหาด้านผู้บริหาร ผู้บริหารมีงานมากทั้งงานในโรงเรียนของตนเอง และงานของกลุ่มโรงเรียน ผู้ช่วยฯ ฝ่ายวิชาการส่วนใหญ่เน้นทางด้านประถมศึกษา เพราะมีชั้นประถมศึกษามากกว่าชั้นอนุบาล และขาดความรู้ทางด้านอนุบาล ส่วนหัวหน้าฝ่ายอนุบาลนั้นต้องเป็นครูประจำชั้นด้วย จึงไม่มีเวลาในการนิเทศเพื่อนครู

บุรินทร์ ทองแมน (2526: 86-88) ได้ศึกษาปัญหาการดำเนินการสอนชั้นเด็กเล็ก ในจังหวัดบุรีรัมย์ สุรินทร์ และศรีสะเกษ พบว่า ครูไม่เข้าใจวิธีใช้แผนการจัดประสบการณ์

ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับตัวเด็ก ขาดสื่อ วัสดุประกอบการจัดกิจกรรม ครูไม่มี
ประสบการณ์ในการสอนเด็กระดับก่อนประถมศึกษา และยังมีครูที่ไม่ผ่านการอบรม

พะเยาว์ เพ็ญประพัฒน์ (2531: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการจัดดำเนินงาน
การพัฒนาสุขภาพนักเรียนระดับก่อนประถมศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน
คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 1 พบว่า สภาพการดำเนินการพัฒนา
สุขภาพนักเรียน ผู้บริหารเห็นว่าได้จัดสถานที่ของเด็กเล็กไว้เป็นสัดส่วน จัดอาหารเสริมด้วย
นมถั่วเหลืองแก่เด็ก จัดครูเข้าสอนชั้นเด็กเล็กตามความสมัครใจ และมอบหมายหน้าที่พิเศษให้
ครูประจำชั้นอีกด้วย

บังอร ภูมิชาติ (2531: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการใช้แนวการจัดประสบการณ์ชั้น
เด็กเล็กในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกระบี่ พบว่า จุดหมายหลัก
ในการจัดการศึกษาระดับนี้เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และ
สติปัญญาแก่เด็ก วิธีการพัฒนาสมรรถภาพของครูผู้สอนคือ การศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ และ
การเข้ารับการอบรมระยะสั้น ที่ตั้งของห้องเรียนชั้นเด็กเล็กตั้งอยู่ในอาคารเรียนเดียวกับชั้นเรียน
ระดับอื่นแต่อยู่ชั้นล่างสุด วัสดุอุปกรณ์มีจำนวนไม่เพียงพอ ตารางกิจกรรมประจำวันที่ใช้ยึดตาม
รูปแบบของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (โดยมีการจัดกิจกรรมภายในมากกว่า
ภายนอกห้องเรียน และกิจกรรมที่จัดมากคือ กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ กิจกรรมเสริมที่จัดมาก
คือ เพลง ในการวัดและประเมินผลใช้วิธีการสังเกตมากที่สุด ปัญหาที่พบมากคือ
การขาดแคลนเอกสารประกอบการใช้แนวการจัดประสบการณ์ การจัดทำ/หา/ใช้สื่อการเรียน
การสอนและการจัดทำเอกสารและ เครื่องมือการวัดและประเมินผล

เมธา ปรากฏแสงวิไล (2532: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพการใช้แนวการวัด
ประสบการณ์ขั้นอนุบาลศึกษาในโรงเรียนโครงการอนุบาลชนบท สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา
จังหวัด เขตการศึกษา 5 พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนขั้นอนุบาลศึกษามีประสบการณ์
ในการจัดการศึกษาขั้นอนุบาลศึกษา 1-2 ปี นโยบายในการจัดการศึกษาระดับนี้มุ่งเน้นให้นักเรียน
มีพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคมและสติปัญญา ครูผู้สอนขั้นอนุบาลศึกษาสมัครใจ
สอนและถนัดในการสอนมีการเพิ่มพูนความรู้และทักษะโดยการเข้ารับการอบรม ห้องเรียนขั้นอนุบาล
ศึกษาอยู่ชั้นล่างสุดของอาคาร มีแสงสว่างเพียงพอ การระบายถ่ายเทอากาศดี พื้นที่ห้องกว้างขวาง

ตารางกิจกรรมประจำวันที่ใช้ปรับปรุงจากของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ โดยสับเปลี่ยนเวลาทำกิจกรรม กิจกรรมที่ทำได้ยากคือ เกมการศึกษา กิจกรรมเสริมที่จัดมาก คือ เพลง การวัดและประเมินพัฒนาการ ใช้วิธีการสังเกต

ปัญหาที่พบคือ เอกสาร สื่อ วัสดุ และอุปกรณ์เกี่ยวกับการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลศึกษาไม่เพียงพอ ระดับสติปัญญาและความสามารถของนักเรียนแตกต่างกันมาก